

Сонцю мого життя
дружині Валі
присвячую

МЕЧ І ТРОЯНДА

*Нічого грішного –
лиш півча
моя душа, немов свіча...*

*Нічого ніжного –
лиш Івча,
лиш син і доня,
лиш Вальча...*

Мих. Каменюк

Михайло Каменюк

УДК 821.161.2-1
ББК 84.4УКР6-5
К 18

Виходу у світ цієї книги сприяли депутати
Вінницької обласної ради **Олександр Дан**,
Леонід Гавриш, голова наглядової ради ВАТ «Володарка»,
та **Василь Поліщук**, начальник Вінницького обласного
управління МВС України

Каменюк М. Ф.

«Меч і троянда». Поезія. — Вінниця:
ФОП Данилюк В.Г., 2008. — 256 с.

ISBN 978-966-2917-67-3

Це третя, завершальна книга поетичної трилогії М.Каменюка, в якій він поставив собі за мету окреслити думи, почуття і настрої сучасників на зламі XX і XXI століть, а також виробити нову власну поетичну стилістику, яку він поймає як «old future» (старе майбутнє).

Попередні дві книги трилогії («2000. Поезії, іронізми, пісні» та «Татування коня. Поезії третього тисячоліття») вийшли друком відповідно в 2001 та 2002 роках в оформленні художника Анатолія Дикого і були відзначені спеціальним дипломом «Краща книга нової доби» Міжнародного книжкового ярмарку у Києві в 2002 році.

Поезіям М. Каменюка в цій книзі притаманні сповідальність, афористична лаконічність, задушевна інтимність. Поет продовжує пошуки новітніх форм самовираження, що характеризує, наприклад, його драматичну синтез-новелу «Танцівниця і Поет», яка звучала в постановці Національного радіо України; ліричне обрамлення до написаної ним в співавторстві з Іваном Кокуцою романтичної драми «Софія Потоцька», котра ставилась київською експериментальною трупною «Візаві» на сцені столичного театру імені Івана Франка, у Вінниці, містах Київщини.

Чимало цікавого про автора, як яскравого представника «Вінницької поетичної школи 1960-70-их років», читач дізнається з післямови до книги «Мішель» одного з популярних поетів-«шістдесятників» Миколи Холодного, що конспективно викладає ессе Холодного «Каменюк і Петрарка. Долі «внутрішньої еміграції», опубліковане окремою книгою в 1997 році.

Видавання розраховане на широке коло читачів.

УДК 821.161.2-1
ББК 84.4УКР6-5

ISBN 978-966-2917-67-3

© Каменюк М. Ф., 2008

Розділ 1 ДРУГА РОЛЬ

Там – туди

Там-туди, де вітер грає музику.
Там-туди, де райдуга струмить.
Там, де небо на одному гудзику,
Розстебни – й посиплеться блакить.

Там-туди, де котиться долиною
Пісня мого чистого села,
Де тужу за серця половиною
На вуглі святкового стола.

Там-туди, де нікуди подітися,
Вечорові бачучи вогні.
Там-туди, де боязко ти світишся
В сороміцьких любощах мені.

Стежкою одною, тою самою,
Там-туди ще хочеться пройти,
Там-туди, де літо пахне мамою
Навіть для старого сироти.

Мих. Каменюк

* * *

...пережити ще й цю операцію:
відлітають літа в еміграцію.
Тільки, Господи, не приведи,
щоб розказували – куди...

* * *

...чужий я між вас,
як пришелець з Китаю,
я вірш, мов цигарку у роті,
катаю,

я легковажу до перших сивин,
неначе у Бога
такий я один,
що легковажить
між пеклом і раєм.

Тим стаємо – чим себе обираєм,
хоча життя, як на вітрі свіча,
гойдалка, що на жаливі меча.

Друга роль

Наді мною – неба парасоль.
Зорі всі. Але нема одної.
Друга роль, всього лиш друга роль...
Боже, дай діждати головної!...

Дай зіграти, як згорить. Дозволь
виповісти душу-полонянку.
Але знову тільки друга роль,
друга роль із вечора до ранку.

Кажуть: чим нездатність не озброй –
птиця все-одно буде безпера.
Нікудишній, видно, я герой
й зовсім не хвилюю режисера.

Прообрази

Мої папери – це відстань
до ліків, що у аптеці;
мої папери – це військо,
яке не візьме фортеці;

мої папери – це правда,
що непотрібна нікому;
мої папери – це правка
життя, за яке ніяково;

мої папери – це вікна,
в яких і гори, й долини;
мої папери – це віко
коштовної домовини.

Даремно на це кивають
мені якісь недоріки.
Мене не в ній поховають,
в ній будете ви навіки.

Зала чекання

Зала чекання, зала чекання,
де оголошень монета чекання,
пристань остання мого шукання –
зала чекання.

Зала чекання. Кого тут чекаю?
Кого шукав – я уже не шукаю,
здав я удачу свою тимчасову
в камеру схову.

В камеру схову не знаю вже коду,
в залі чекання чекаю Джоконду,
та поривають мене на всі боки
теплих вагонів підступні цок-цоки.

Знову укупі і знову чекають
в залі чекання Авель і Каїн.

Твого «люблю» я уже не злякаюсь,
в залі чекання за скоєне каюсь.
Але не скажеш уже про кохання —
протяги люті у залі чекання.

Зала чекання, зала чекання –
душ мимольотне чаїне черкання.

Зала чекання – готель для заброди,
у межиріччях – надія на броди.
Межисезоння і міжурагання —
зала чекання, зала чекання.

Не в персональні пливуть екіпажі
зали чекання святі персонажі,
сірих життів уминання, черпання —
зала чекання, зала чекання.

Може, я справді чогось дочекаюся,
може, допишуся чи дочитаюся,
може, домучуся, може, доп'юся,
може, до берега свого прибіюся,

може, засну у нічному експресі,
може, прокинуся аж в піднебесі...
Зала чекання.
Хвилини суботні.
Тижби страшенної люди самотні.

Волоські горіхи

Сестрі Ніні

Волоські горіхи, волоські горіхи —
гіганти зелені дитячої втіхи.

Мої переппачі, мої пересміхи —
волоські горіхи.

До вас я приносив удачі й поразки —
до діда Миколи, до бабки Параски,

на їхнє подвір'я, що під чумаками,
на їх Маковеї, прошиті віками.

І райдуга сяяла на моріжкові,
як бабка стелила верети святкові.

Всїдалися гості парадно-порядні.
А дні наставали такі виноградні!...

Ах, ці Маковії, ах, ці Маковеї —
сторінки щасливі родини моєї!..

І тата святечність, і усмішка мами...
Волоські горіхи, вас било громами.

Не дай мені, Господи, тлінь обережну,
а дай мені мені, Господи, даль безбережну,

щоб я міг собою і стати, і бути,
але щоб нічого не міг я забути:

ні призьби тепло, ні шовковиць сузір'я,
ні чортополохом заросле подвір'я,

ні Пасхи колиску й клечання криниці,
ні запах безумний любистку й косиці,

ні хату, підбиту самотності лихом,
ні совість, що стала волоським горіхом.

Містерія на крові

*Пам'яті діда Тодира Каменюка,
полковника армії Нестора Махна,
вбитого в бою під Донецьком*

Твої друзі – пияки, засранці,
Що дівчат міняли на рублі.
Каменюче, за тобою вранці
В порт зайдуть піратські кораблі.

Кажеш, що піднялися з колін та
Віриш у великий перелом.
Ти забув, зараза, діда Флінта
І який на смак іспанський ром.

Що з тобою, наш наївний брате,
Чию душу вирили кроти?
Чи ж не бачиш, що чужі пірати
Вже давно обсіли вам борти?

Знов на совість не складуться ціни,
Знов сукає бусурман аркан,
Чи ж не чуєш, що усі країни
Вже давно пішли у океан?

Чорний стяг над щоглою витає,
Піднятий веселої пори,

Вітер волі хоч п'янить, та знає,
Де вітрила, а де флюгери.

Що тобою не допито в склянці,
Все-одно вогнем рвоне з аорт.
І тому востаннє завтра вранці
За тобою зайдемо у порт.

Екскурсія до музею

Любителі Світлан, Марин і Зой,
Наклейок «Старий друже» і «Олейна»,
Ми всі – музей, ми трохи – мезозой.
Привіт! Я теж – звичайна річ музейна.

Привіт, великих предків порохи,
Це ми, це ми, немов татари в гості,
Перекидати ваші потрохи,
На розсуд свій турпяти ваші кості.

Такі ж, такі ж – нові лише торби,
Аби своєю колись дещицю дьорнуть;
Це ми – свої поставити карби,
Свою підсунуть баньочку на дьоготь.

В криниці часу гомін ваш затих,
Що і слова завмерли в експонати,
Але зарозумілістю живих
Нічого тут не можна оправдати.

Музей, на чисту воду тут виходь,
Відстояну від бруду глинозему.
Нам проведе екскурсію Господь –
Одну на всіх, та кожному – окрему.

Моє, Вінницьке

Каштани, як на випасі худоба.
Богунський щовб — козацький Еверест.
Сюди спішили Гітлер, я і Глоба —
туди, де зорі сходяться навхрест.

Тут щастя. Тут загублена родина.
Свободи тут надія і петля.
Сюди сповзла Петлюри Україна,
щоб народити мертве немовля.

Тут Стусова удача непочата —
всіма несприйняття його, сиріч.
А ще тут ходять мовні байстрючата,
а ще тут лихо хлипає з Каліч.

Тут — мій кордон.
Мене немає далі —
слова лиш на компютерному тлі.
Тут всі мої удачі і печалі
поховані у цвинтарній землі.

Вінниця минулосторічна. Вулиця Чехова

Пам'яті Павла Кушніра

Вулиця Чехова —
дівчинко чекова,
атомна бомбочко,
ще не розщеплена
і вуркаганчиком
ще не підчеплена...

Вулиця Чехова.

Вулиця Чехова —
з диво-задвірками,
з наших кишень
уночі перевірки,
вулиця Чехова —
вишневосадная,
диво кирпичная,
мрійко досадная,
моя найдовша
й моя глубочезная...

Вулиця Чехова.

Вулиця Чехова —
хліб тут не черствіє,
ти на задвірках,
не шмалять тут
честерфілд,
тут роботяги,
тут публіка чесная...

Вулиця Чехова.

Вулиця Чехова —
болю призвідниця,
дуже домашня
і дуже ти вінницька,
то черешнева,
то трохи черемхова...

Вулиця Чехова.

Вулиця Чехова —
даль завокзальная,
світла бабусе
моя повивальная,
трохи підпила,
підкреслено чемная...

Вулиця Чехова.

Вулиця Чехова —
пахнуча грозами,
поза зав'язями
й поза морозами.
Тут я причалю.
Тут пам'ять
і честь моя...

Вулиця Чехова!

Щого намірів

...сидіти на березі людської ріки
з виглядом рибалки;

бути бізнесменом середньої руки
і «капусту рубати»;

дивитись розчучено:
ось і збулось! —
на українські плакати;

а коли раптом нахлине щось —
просто заплакати.

Результат останнього соціологічного опитування

Політичні шаради.
В серці — пусто і голо.
Зрада зради заради —
і замкнулося коло.

Світ ніжніший мімози,
глибший він за причастя...
«Все купити за сльози!...»
«Все продати за щастя!»

Ми

...звідкіль взялася ця ментальність —
плаксива ця сентиментальність?...

...горба горбатий не признав,
краси не оцінив незрячий,
труда не доробив ледачий,
жебрак всі грошки роздав...

В патріотичному екстазі
на кого кинутись заразі?...

* * *

знову пам'яті Василя Симоненка

Героїв наче й не було.
Чи ж були вони, справді бо?
І знову ми, як те село,
В якого відімкнули радіо.

Миколі Холодному

I

Приходь і мене
з мого серця вигонь —
холодний, холодний,
нічим не погасний вогонь.

Вертай в цей нарід
і прости йому все,
і відтай.
Та пізніх вітань,
та фальшивих вінків
не вітай.

Ми — пасинки в мами,
у неї вертляві синки.
Ми посеред степу —
забуті, як два ясенки...

II

Без тебе тут стало голо,
Шкребем щось, утративши встид.
Читай вже для Бога, Миколо,
Вірші свої навскид.

Звістка про смерть, як постріл,
А ми ж іще не старі.
Чи ж сяють хоч зорі гострі
Над тобою в Острі?

Спогади, фото: щемне!...
Відповіді не знайду:
Звідки це в нас — непростенне
В безсмертного на виду?

* * *

...Україна – що це і де воно?...
Те, що бачилося вві сні?...
Восени посадила деревом,
Щоб зрубати мене навесні.

Останній аргумент

Ех, мені б по чарці кресанути,
піджачок під вишнею прослати...
В цій країні хочеться заснути
і до нових віників проспати.

* * *

...живемо ми – курям на сміх!
Але гімн піднімає усіх,
Слів, звичайно, не знаємо,
стоїмо, не співаємо –
і в похмурості у полоні я:
«Ех, країно моя – Вавілонія!...»

В Шевченків день

Не робіть ікони з Тараса,
Бо й солодке в надмір – гірке.
Він – одна лиш по небу траса.
Небо! Небо ж яке!

Не робіть з Тараса ікони,
Він і сам би цього не волів,
Він і сам не любив поклони
І тарахкала замість голів.

Не оплакуйте бренте тіло,
Що пішло в круговерт землі,
Підхопіть його Слово й Діло
Й возвеличте себе, малі!

Доки спиться в духовній ліні,
Доки зводить людей гризня –
Не в Тарасовій Україні
Прокидаємося щодня.

До журналістської Музи

Роздягаю тебе щодня,
п'ю із тебе солодкий яд.
Народи мені вовчєня,
не роди мені кошенят.

Народи й мене,
народи.
Так – абищо —
не городи.

Теорія вірша

Слова повинні обпікати
(поезія – не прози твань),
щоби хотілося втікати
від несподіваних зізнань.

Печаль – поезії основа,
любов – її блаженний рай.
В петлі палаючого слова
повішайся – і помирай!

* * *

...вогонь буває юний і старий,
не те — людина:
візьми її, мов книгу, і відкрий —
людина!...
А там, де не чекав ти — таїна.
така вона.

Співаючі в терні

(портрети з майдану)

1.

Життя — мов гілка суха,
Суцільні міщанства створки.
Я хочу бути викликаним в ЦеКа
За націоналістичні розборки.

Життя — півнароду вимерло,
В іншій половині — так само.
Я хочу Щербицького Володимира
І київського «Динамо».

Я хочу себе голодного
І своєї голодної сили,
Я хочу Миколи Холодного
І його «Крику з могили».

А замість нарко-містики,
Погодьмось із цим всі, братця ми,
Дайте нам комуністики,
Де боротьба з тунеядцями.

Хай премію віщого Нобеля,
Невловиму, як ртуть,
Й надалі дають за шнобеля,
А світлі генії мруть.

Я б'ю рекорди донині,
В людства мені – борги.
Я хочу пливти на спині,
Втративши береги.

2.

Я – дитя перемін,
я – звичайне творіння природи,
я везу героїн,
я – герой однієї пригоди...

вчора песик мій здох,
я продам тіло баксів за двісті.
«Мерседес» мій заглох
на ж/д-переїзді...

я із нього не вийду нізащо,
я дослухаю музику-зашморг,
хай знайде на мені переляк
якийсь товарняк...

3.

...зневажений рідним народом,
виплачую помаранчеві векселі,
підписані на Майдані
без моєї участі

Якось із Донцовим у Парижі

...я ненавиджу публіку,
я маю її за скотину.
Я – за республіку
і за її гільйотину.

* * *

...бігборди створено,
прочитано,
подерто,
а далі що?..
А далі — знов пітьма:
село без світла виглядає мертво,
бабуся журить:
«Радіва нема...»

* * *

Я так люблю ці дні
з Різдвом у парі,
коли в небес розімкнено уста.
Ягнятко народилося в кошарі,
воно, напевне, бачило Христа.

Шкода лиш, що сказати про це не вміє
у яслах тих з неструганих беріз.
Настане день — і світ цей оніміє
від правди, до якої він доріс.

* * *

Може, коли і буде
в спасівку сніг торішній.
Бійтеся правди, люди,
бійтеся, так ми грішні...

Бійтеся, коли – безсила,
бійтеся, коли – мов праща.
Як розрита могила,
стала народна правда.

Бійтеся дні і ночі,
бійтеся, коли бунтує,
хай не випече очі –
краще їх забинтує.

В пекло проста дорога,
особливо для знаті.
І не боятись Бога –
бійтеся Його не знати.

* * *

Я в житті наробив
Так багато дурниць,
Я про себе відкрив
Міліон таємниць,
Цим немало, як кажуть,
Ослабив себе,
Але правив
Волами життя:
Цоб-цабе!..

Я пригрів за життя
Так багато гадюк,
Що приборкати їх
Вже не вистачить рук,
Вговорював я
Наївною вірою зло,
На собі визнаю,
Що значить
Зміїне жало.

Мені ангел накреслив
Щасливий політ,
Але я повертався
До рідних боліт,
Плуга перти за когось
Й за себе щодень,

Дослухатись, як інші
Співають пісень —
І каравсь, і метавсь
Поміж небом і цим,
Видавався за свого
Туманам сідим.

Я в своєму житті
Так довгущо чекав,
Ні від кого
В своєму житті не тікав,
Був я зрадженим,
Та не вдавався до зрад,
Так що мій супротивник
Із цього був рад.

Але я не гарчав,
Як служиве щеня,
Але я не просив
Копійчини щодня,
Але там, де любив,
Там любили мене,
Там до всіх посміхалося
Щастя земне.

Та ще мав я одні
Незрадливі уста
На лиці, що обвила

Хустинка проста,
Та ніколи не гнувсь
Мій махновський хребет,
І не скаже ніхто:
«безхребетний поет».

Про наших собак

*До чергового відкриття полювання
з участю адмінперсоналу
і на вічну пам'ять чиновникам*

*Сергію Т-ку
Миколі Ч-ку
Григорію К-ку
та обслуговуючим їх клеркам*

Собако, будь собакою:
спужи,
але хазяйських пальців не лижи.
Знай те, що ви однакові оба:
свій хрест несе він,
ти – свого цепа.

Що треба, знаєш ти,
й чого не слід,
ти, як ніхто,
тримати вмієш слід,
ти знаєш «фас!» і «фу!»,
«чужий!» і «стоп!»,
ти ждатимеш,
хоча б весь світ потоп.

Підбитих птиць
візьмеш в трясовині,
рудих лисиць
дістанеш з нір на дні.

Служи **ЙОМУ**,
та **ЦЕ** не вихваляй
й од радості
хвоста не вихиляй.

Повернешся до буди
назирці –
твоїх щенят
потоплено в ріці.

Віконниці погасить пізно дім,
й вовки завиють в серцеві твоїм.

Служи **ЙОМУ** довіку.
Будь служив.
Так і не взнай,
Навіщо в світі жив.

* * *

...Люди прикидаються,
що купують.
Люди прикидаються,
що продають.
Люди прикидаються,
що помирають.
Люди прикидаються,
що живуть...

Прикиде мій,
прикиде мій,
прикиде,
втиснутися в цей ряд
для мене ніде.

Меч і троянда

...іноді в серці поболює
мука даремних хвилин.
Меч і троянда – два полюси,
колір шукають один.

Нас просіває на ситечку
сили веління святе.
В пам'ять троянди – обсиплеться! –
червоно меч зацвіте.

Будеш, наляканий пустою,
ніжних шукати долонь,
доки дріма під пелюсткою
дикий, жажливий вогонь.

* * *

Ходімо в небеса.
Ходімо!
Там для душі така краса.

Самі себе у нас вкрадімо.
Ходімо в небеса!

Не обнімай мене:
куди ти?
Безжальний час усе зжує.

Ходімо в небеса.
Ходити
навчимося, доки ми ще є.

Бо позирає світ суворо
на нас – в зимі.
Ходімо в небеса, бо скоро
прийдуть самі.

Мікроінфаркт

Приходила смерть з косою,
погомоніли з нею,
ходили взимку росою,
барвінковою землею.

Я не надав цьому значення,
струшував сніг із віт.
Вона попросила пробачення
за неплановий свій візит.

Єсенін. За мить до самогубства

(по прочитанню «Романа без вранья»

А. Марієнгофа)

По що ти, смерте, зазираєш в вікна?
Невже забула вік наш?
Невже не розуміє нас Господь?
Іди собі.
Але-зажди...
Проходь.

* * *

...птах вищий за людину, бо вона
сумна й дрібна, не знаюча польотів.

Суспільство, потребуючи пілотів,
співа й гуля, напившись вина.

Позаду – попіл.

Далі – цілина

Шнали

(маленька поема настрою)

I.

...у потязі нічнім,
на протягах зими
в очах гойдати сум замерзлої калини,
і коренем, що не пробивсь до глини,
відчути біль безмежності світів.

Ще день погас.

Ще раз погасло сонце,
що мене «сонцем» нащось називало.
Це так багато, що сказати – як?...
І як це мало!...

II.

...червоний віхоть світла на снігу,
з дороги збоку – оберемок крику,
проблиснули дівча і полустанок,
а наостанок: ніч – моя сестра,
іскра циганська, привид, потороча...

III.

...коли гукає провідник: «Козятин!» –
то я в'їжджаю під твої вже хмари,
як правило, під хмари надвечірні,

під схлип дощу чи учорашній сніг,
який торкав ціловані вуста,
де золоті горіхи ліхтарів
несли кришталь замерзлого вогню
у вибухи шампанського Любові...

IV.

...безумство руху
і безумство дій:
позаду – бій,
і попереду – бій!...
коли вже не залишилося надій.
Несло життя то радощі, то муки,
і ось уперше – радощів нема.
Один, як перст, зі снами сімома,
що в серці звилились,
як в кублі – гадюки.
І вчаться тихі помисли мої
ходити вперше стежкою змії.

V.

...мобільник спокушає – от, зараза! —
ну, набери: п'ять-два-шість-два-нуль-три, —
і перша ж, з піднебесся впала фраза,
ніч к чорту зірве й всі надме вітри,
й знов розчахне усе ота весна,
як породілля – болісне дрижання.

Якби лише одне оце бажання!..
...так дме з вікна...

VI.

...спи у порожнім купе
з тим, у що жадібно вірив,
соро — останній КП,
без командирів.

Сонно тремти від думок,
сонна й гітара твоя...

«Поезд, оставив дымок,
в дальние скрылся края...»

(Київ-Чернівці)

* * *

Що б мені не казали,
Я із вами — цигани!
Чорний вус, хиже око
В наковаленьку б'є.
Білий кінь, чорна грива,
Розквітчані сани —
Це від мене втікає
Дитинство моє...

* * *

...де ви, де ви, літа мої зелені,
веселі, як у сонця промінці:
з передчуттям троячки у кишені
й солодкого морозива в руці?..

* * *

...де тайники далеких лісосмуг —
причалом для «літаючих тарілок»,
село ледь мріє в полі, склавши руки,
хустками стріх ховає рідний щем.

Сестринівко —
раптова в серце іскро.
Горить багаття...
і поля...поля...

* * *

...день сьогодні – уперта мураха,
може, й я ось так догорю?...
Подивися, як цілиться птаха,
щоб убити зорю

* * *

...і в цьому світі тишина буває,
якщо людина щось не забуває...

Споглядання Рубенса

Як Ви роздягаєтесь,
бачити б дуже хотів я –
як диво сліпуче
виходить з буденних одеж.
Та сам собі склав я
стоїчне похмуре прислів'я:
«Побачене – втратиш,
а сховане – все збережеш».

І ось я не бачу!
Не бачу! Не бачу! Не бачу!
І ось відвертаюсь
щокою на ліве плече,
задмухую свічку,
немов блискавиця, гарячу –
і віск з неї крапле,
і пальці тремтячі пече.

* * *

...я сьогодні неначе із золота вилитий,
безцінний сьогодні так само я.
Сонце сперлось на лапки, як павук золотий, –
в павутинні заб'ється душа моя.

Скрізь і завжди

...тче павутину павук
задля чийогось загину.
Проситься тіло до рук,
як в павутину.

В юний свій, радісний сміх
ловиш поета,
він по стежках твоїх всіх –
срібні тенета.

Але для радості й мук,
щастя і лиха
тче павутину павук.
А павучиха?...

Мета

Восхла ріка – та каміння відтворює рух.
Восхла рука – але зброєю двигає дух.
Воскли слова – але ще зостається мета:
Ця єдина любов –
Над усім, як зоря золота.

Дружині ще раз

...і спасенний тобою,
Аж тепер зрозумів,
Що хотів я любити,
Але не умів.

Знову рину до тебе
Водоспадом із гір.
Хочу, хочу любити —
І умію, повір.

* * *

Нас вінчало...

А що нас вінчало? —
те, що нас у ромашки квітчало,
немовлям в наші мрії кричало,
як єдино можливе Начало...

Нас любило...

А що нас любило? —
те, що нас берегло, а не вбило,
тайни тіла усі нам відкрило,
в тайний зговір із нами вступило...

Нас забуло...

А що нас забуло? —
що між нами ніколи й не було,
стуку наших сердець не відчуло,
як удвох ми співаєм, не чуло...

Пейзаж. Івча

Сідає птах – дитини не зляка.
У вітрі впізнаєш себе, гульвісу,
де дзвонять у соснові відра лісу
берези, наче цівки молока.

Наповнений звучанням дивних лун,
в надії виглядаєш день наступний,
і знову – всеосяжний, вседоступний! —
світ пахне, як розрізаний кавун.

Просто хутір

На церквиці – хрест у небо.
Христя дивиться на нього:
там Вогонь Небесний ходить,
там живеться так розлого!...

Та й запалює у грубці
свій вогонь у серці хати,
щоб дерева-самогубці
вільно в ній могли зітхати

і злітати ввись димами –
як до мами,
як до мами...

Літо-літепло

...світломедом потекло
літо-літепло...

...ржать лошатка-бігуни,
де рожеві тумани,

б'ють вітриська-бігунці
срібним плеском по ріці.

Літо входить в береги.
Як це свято вберегти? –

цей розвій, цей маковій,
цей пахучий настрій мій,

цей розмай, цей крин, обшир,
цей бездонно щирий мир,

цей у хвилю моря крок
й дні народження пташок,
перельотів їх часи...

Літо-літечко, неси.

Розділ 2

АЛЬТЕРНАТИВНЕ ДУМАННЯ

Рефрени

...є щастя полону і рабства краса,
коли одвернуться тобі небеса

...є розпач прокльону і розпач меча,
що виб'є суперник ударом з плеча

...є щастя оселі (вельможних опріч),
де кізочка дрімле і дивиться піч –

ота, достославна, з мільйоном жарин,
хіба сюди зайде жура із журин?

...багатства журба є, любові жура,
є солод утрати й гіркота добра

...є спрага нового, чого б не допраг,
скільки розлучила ця спрага зі спраг!...

...є правда пера, але й правда списа,
якби ж то у них було те, що спаса!...

...є ницість висот й недосаєжність долин.

Якби ж перед всім цим не був я один!...

Мих. Каменюк

Мальви цвітуть у Києві

Пам'яті Володі Затуливітра

Мальви цвітуть у Києві,
Наче кличуть у бій.
Хоч мідяка ти кинь мені,
Києве мій.

Ми селяками зрошені,
Як нас не скороди,
Ходить – босота! – площами
Правнук Сковороди.

Твої дома огранені,
Без живої душі.
Мальви цвітуть, як ранені,
Мертві товариші.

Ірпінські електрички

Не доспав своєї нічки,
та сміється ранку сонях,
та ірпінські електрички
заколисують в долонях.

Це — моє щоденне свято,
ненавиджу лизоблюдство.
Нас багато, нас багато,
в електричках їде людство.

Словом я тебе зігрію,
обцілюю твоє личко,
на плечі твоїм помрію,
чорноброва електричко.

Сосни збіглися до війська.
Міст дрімає, мов лелека.
Ти уся така ірпінська,
хоч примчалася здалека.

Бюрократи кривлять писки,
але я тут свій, я знаю —
без ірпінської прописки
і бозна з якого краю.

* * *

Вже кінчилась зима,
Та ще весни нема,
Бо сонце молоде
Всю землю обніма.

Іще нема чогось,
За чим би довелось
Зітхати, як колись —
Від доторків волось.

Вже кінчилась зима,
Та ліс не кида тінь,
Та іменем твоїм
Я вже назвав Ірпінь.

Провінціал у столиці

Наче тещі нелюбої зять –
всі сусіди із мене регочуть.
Тісно на призьбі слави:
сидять
й посуватись не хочуть

Казка про Івасика-Телесика

Казкові гуси.
Вигин срібних ший.
В очах дитячих мрія спочиває.
Пісюнчик внука – ключик золотий,
о, скільки змій на тебе вже чигає!..

* * *

Коли людина самотня —
У неї інша мета.
Приходить жура суботня,
Самотня її самота.

Нічого немає замість
Ніде — нагорі чи на дні,
І ця неприродня самість
Самогубству зрідні.

Лікарня у вихідні

Там —
веселі здорові,
пікніки традиційні.

Тут —
осліплі від крові
очима операційні.

Там —
солов'їні хори
над океан квіток.

Тут —
із району хворий,
нема грошей на квіток.

Концерт в Палаці культури «Україна»

Вже не селюк у домашньому скарбі,
вже переплюнув природу й себе.
Знову у серце піснею-барбі
миша шкребе.

Сцена естрадиться банкою кільки,
стогне й сама у стервозній імлі.
Я ще учора не думав, що стільки
є в нас таких сраченят на землі.

* * *

...літа – напружені соколи
нас поривають в горду вись.
Ніколи не кажи: – «Ніколи»,
а після бою роззирнись.

* * *

...вона бентежна, ніжно-білосніжна,
спадаюча, як сонце з-поза хмар.
Люблю царицю я.
Любов ця дивовижна,
про неї не здогадується цар.

Волейбол на пляжі

...в пружкості юнака
себе побачив:
бувалого в бувальцях,
страченого в походах...

* * *

...кораблі на рейді –
келії мовчання,
сіроблакитні
привиди пригод...

Осінь-2004

Я вирізав ці квіти до ноги.
Лишив лише уперті чорнобривці.
Поезія – це механізм нудьги.
Поезія – це оправдання вбивці.

Усе зборов. Себе я не зборов.
Лиш спогади, неначе в снах півп'яних.
Яка гірка трави зелена кров!..
Яка солодка лють очей коханих!..

* * *

...думав: іще встигаю,
та ось — не встиг,
думав, що досягаю,
та перестиг...

...я — просто гість з дороги,
садом мене веди.
Падають нам під ноги
перестиглі плоди...

* * *

«...о, Ваша фальшивосте!» —
прочитав я в Святому Письмі
і зрозумів деякі пригоди
свого нерозумного серця.

Рішенець

Забиваю сокиру в колоду,
не бажаю ні цвіту, ні плоду,
бо з дитинства ненавиджу це:
безпросвітну утробну породу
срачком серед свого городу,
це іконне, покірне лице,
це волення його про свободу,
ця щоденна молитва про сало,
про картоплю, якої все мало...

Це для мене – у горло свинець!
Це з дитинства мене прибивало,
не одну це любов обікрало
й повело під фальшивий вінець.

Спіраль

...дощ прийшов, як щастя, вигране в лото,
та про нього правди не сказав ніхто

...дощ прийшов і сплутав всі мої путі,
і за ним побігли іскри золоті

...притулю до себе неба ніжну сталь
...знову моя осінь
...знов моя печаль

В день мого народження

Минуле я сприймаю без образ,
моє майбутнє – вітха для поета.
Я народився, значить, все гаразд:
гора тепер прийде до Магомета.

Я не шукав корони й булави,
тому, мабуть, зберіг донині сили.
Уміти жити – це не те, що ви
колись собі самому говорили.

Я ворогові й другові був рад,
через обох не раз ковтав серцеве.
Завжди, коли приходиться листопад,
цвіте спориш, чи знаєте про це ви?

Альтернативне думання

(Цикл)

1.
..знов листопад,
цей лис,
цей старина,
цей спомин невпаадний,
цей стопад,
цей зрадник,
що мені наобіцяв,
не обіцяючи одного лиш:
забути!..
Забувся, бач, –
і повернувся знов.

2.

«...у теплі дні збирання винограду»

Максим Рильський

...у теплі дні збирання кукурудзи
я ностальгійно згадую Хрущова,
якого надсилав щоразу Кремль
ланковим виробничої бригади
у наш простецький григорівський клас.

...я згадую сільську бібліотеку,
в якій пізнав глибини світові,

і свят усіх оркестри духові,
і місячні стежки велосипедні,
й морозний ліс, що звався Снігорев,
і очі всіх дівчат – в одних очах.

...чом, чом гризе залізними зубами,
як золотого жовтня кукурудзу,
моє минуле невситимий пес,
чужий, безродний, жадібний і змерзлий?

...чом не дано мені вже повертатись
у теплі дні простецького життя?

...я тихо й ніжно думаю про це
у теплі дні збирання кукурудзи.

3.

...буфет часів Людовика
і батьків,
його роботи дерев'яний шкаф –
я мацав вас обох:
там, у Версалі,
і в Григорівці,
як оце прозрів,
посивівши...

4.

...люблю за північ вікна неосліплі,
я заздрю їх трагедіям,
хворобам,
їх вигляданням,
зовам,
їх досаді –
із божевілля тихого буття...

5.

...не декламатор вже я,
а слухач,
коли нема із вас вже
кого послухать, —
слухаю себе:
в тім цього перевага,
що можна мовчки
займатися ось цим
посеред вас...

Дикий виноград

...всю зиму ти горів, та не згорів,
діставши до верхівок яворів.

...всі зими мерз, та не замерз, диви!
Дикунськими очима голови,

мій заратустро, ти весняно зриш
у цю забуту, безнадійну тиш,

на череслі бозна яких руїн
райцентрівських убогих україн.

Мій брате, ми не щеплені оба,
не вийшло з нас врожайного раба,

ніхто не бгав під ручки нам оперть,
тому-то нас – ади! – минає й смерть,

та попри наші мури кам'яні
голосить місяць, ходячи вповні.

Час дикості буяння. Простоти.
Вирішувань, чи ж треба знов цвісти?

Березень. Акварель

...ах, весело ж
падають краплі зі стріхи,
як в землю весняну граблі!...

Як живляться цими струмками всі ріки
й до щастя пливуть кораблі!...

Як зирить у шибу,
неначе крізь грати,
неголений інвалід –
«Як весело, – думає, – снігу вмирати
і поринати під лід!...»

А юний бігун,
аж зарошений бігом,
всміхнувся мимольотом усім:

«Як весело бути
і льодом,
і снігом,
і дядьком зажуреним цим!...»

Заслужений відпочинок

Звикни до існування амебного,
в нім не буде нічого ганебного,
як гординю зламаєш свою,
наче шаблю в останнім бою.

...а вранці

коли спить ще впівока глобус
і нема ще сонця чистилища,
припливе комунгоспівський
похоронний автобус
до гуртожитку музучилища –
регулярний додаток
до учнівських стипендій:
знову попідручки з магнітними бурями
містом смерть ходила
у фетровім капелюшку...

Раптом – мрія

...згоріти, як дерево, тихо,
не знаючи, що таке лихо.

Нудистський пляж

...сонце облизує язиком
мільйони своїх кошенят

* * *

...мушля морська –
вушко милої
в безумному волоссі
зеленого кохання

Біля вогню

...грубо,
прийміть це поліно –
як жіноче коліно

Анархічне

...по життю, нині зраному,
золоті біжать олені,
ми народимось воронами –
ті, що чимсь невдоволені.

Ми говоримо: «Чорт візьми!..» –
беручи дорогу.
Ми будем дуже чорними
на різдвянім снігу.

Лубок

...як багато бачили соняшники,
що в кошику кожного – сто майбутніх зачатъ!...
...мов юпітери золоті, всі вони ціляться
в жінку нагу,
котра звільна лежить на серпневій черіні землі
посеред їх табунів,
в лоскотах дикого горошку і потаємного мушію, –
з цариць і рабінь щонайліпша рабиня й цариця,
впокорена і покарана,
впокорююча і караюча,
в бездонності неба очима купана,
в тріщини поля волоссям втікаюча...

Версаль і Купальська ніч

(поетичне тло для спектаклю-новели
«Софія Потоцька»)

1.

З полум'я вийшовши

(дует-шепіт Юзефа і Софії)

— Вогню не злякати,
Як з полум'я вийти...
Яка ти!
...Яка ти!...

— Який ти!...
Який ти!...

— Циганські дукати
На плаття нашій ти.
Яка ти!...
Яка ти!..

— Який ти!...
Який ти!...

Що з того зіткати,
Що станем шукати?
Який ти!..

— Яка ти!...

— Який ти...

— Яка ти...

2.

Фанаріотка

(1-ий монолог Софії)

Що за доля? З дитячих літ
Полювали мене, мов жар-птицю.
Я втікаю від рідних боліт,
Як від сонця зоря в криницю.

Я чекала, що все мине
Й допоможе янгол небозі —
Рідний брат згвалтував мене,
Продавала мати на розі.

Як метелик, втоптаний в грязь,
Ледве крильцями я тремтіла —
І купив мене раптом князь,
Збожеволів од мого тіла.

Я забaglia багато щастя,
Як замріяна квітка в зиму,
Зрозумівши, що маю власть
Таємничу й непоясниму.

Що минуле моє – намул,
Непотрібне, як грішному чотки.
Прощавай, вошивий Стамбул!
Здрастуй – щастя фанаріотки!

3.

Романс Коменданта

Чому ця скрипка крає без жалю?
Чому той жаль негода не покрила?
Чому, чому я так тебе люблю?
Це ж так болить, невже ти не любила?

Чому немає втіхи в забутті,
Немов безодня зразу за ворітьми?
Чому, чому ті іскри золоті
Не прозирають крізь осінні п'їтьми?

Куди це з мене серце поспіша?
Чому твоє обличчя все незнаніш?
Чому, чому так світиться душа,
Коли життя вже поспішає наніч?

Скрипалю, грай! Щоб ти довіку грав.
Не треба слів – отих отруйних бджолів.
Я сина мав, а він мене зламав.
Не проклену – він також збожеволів.

Чому ця скрипка крає без жалю,
Адже у неї лебедині крила?...
Чому, чому я так тебе люблю –
Це ж так болить...Невже ти не любила?...

4.

Є в мене влада – заберіть собі

(монолог Марії Антуанетти)

Париж, Париж солодкого полону,
В мені гориш, бо я горю в тобі.
Є в мене трон – мені не треба трону.
Є в мене влада – заберіть собі.

Версаль, Версаль, твої наївні грища.
Учора – та, сьогодні я – не та.
Я знаю владу, що за владу вища,
Якщо перед собою ти свята.

Печалі королеви і усмішки
Не здобувайте, не шукайте суть.
Якщо король не йде любитись пішки,
То хай його до неї не несуть.

Несіте їй трояндові пелюстки,
Лакуза з ними хай не поспіша,
Бо страшно їй потрапити до пустки,
Де не корона цінна, а душа.

5.

Про табун чоловічий

(2-ий монолог Софії)

Затисши вуздечку й гарячий нагай,
Табун чоловічий жени-поганяй.
Коли б і коханець між ними там був –
Жени-поганяй, бо табун – це табун.

Усі ви у мене в безжальній руці,
Мої золоті і дурні жеребці.
До вас не озветься завмерла душа,
Хіба що приб'ється зі стегу лоша.

Вам не цілувати, підступні вовки,
Моїх ноженят і моєї руки,
Не дам для спочинку ні ночі, ні дня,
Хіба що приб'ється сліпе вовчєня.

Не маю я вас за людей на землі,
Хвальки-офіцери, панки й королі,
Знать ваших не хочу облуплених щасть,
Бо кожен з вас купить і кожен продасть.

Та ви ще не знали Софії ціни,
Жіночі холопи, бридкі плазуни.
Хай з вами, дурними, балака про рай
Мій царський, жаский, балакучий нагай!...

6.

Я – стомлена жінка...крижинка

(3-ій монолог Софії)

Чого я шукаю, чого я чекаю –
Не знаю.
Чого мою душу пронизує гостра крижинка?
Чи з нею помру я,
Чи з нею колись я відтаю?

Я —

Стомлена жінка,
Я – втрачена жінка.
Я – жінка...

Я сильна красою
Й слабка я красою до краю,
Намисто на шиї –
До щастя блаженська стежинка.
Мужчини словами
Мостили дорогу до раю,
Якби ж в тому правди
Була хоч одна половинка.

Я більше не можу.
Я більше не хочу.
Не хочу.

Носити у собі
Ненависть і чисту надію.
О, де мені, Господи,
Силу узяти пророчу?
Пошли мені, Господи,
Янгола або месію.

Я кожного ранку
Стрічаю бої за боями,
Сміюсь, а про сльози
Боюся хоч комусь признатись.
Я – стомлена жінка,
Я вже розучилась боятись.
Але, наче птаха,
Не можу до неба піднятись.

Чого я чекаю, чого я шукаю –
Не знаю.
Чого мою душу пронизує
Гостра крижинка?
Чи з нею помру я,
Чи з нею колись я відтаю,
Я – стомлена жінка,
Я – стомлена жінка,
Я – жінка?...

7.

Молитва до Божої зливи

(останній монолог Софії)

О, розчахніться, чисті небеса,
Хто, як дитину, землю колихає,
Скропіте серце, що уже згаса,
Напійте душу, що уже всихає.

Вже відчуваю: скоро я мину.
А ще я знаю: більше я не буду.
Мене омийте – грішну і земну —
Пред Божим судом від тяжкого броду.

Невже не можу бути, як дитя,
Яке чекає батінка щасливо?
Очисти мене, як одійде життя,
Або іще раніше, Божа зливо.

Не винна я, запродана стократ
Цим безумом, в якого злість охоча.
Не впадь на чистий лист колючий град,
Бо настраждалась й так душа жіноча.

Я бачила. Я вірила. Я йшла.
Я мріяла. Я прагнула. Я ждала.
Але тепла ніде я не знайшла,
Тому тепла нікому не віддала.

8.

Нестерпно буде – я приснюсь тобі

(монолог Софійки – Софійної душі)

Тебе ще ця дорога не стомила –
від раю до страшної глибини?..
Не бійся: я візьму тебе на крила.
Я – птах безодні, де ночують сні.

Стань птахом. Стань. Тополею не гнися –
і ти побачиш далі голубі.
Нестерпно стане – ти мені приснився.
Нестерпно буде – я приснюсь тобі.

Там є усе. Там – золото-проміння
з чертогу голубого вплива.
Встаючи з-під гріховного каміння,
покинь під ним усі тяжкі слова.

Там Божа Матір у своїй господі.
Ти не забувся, хто її дитя?..
Я – птах безодні, музика на споді –
щасливий вітер вічного життя.

Згорять безслідно всі твої сльозини
перед спокути полум'ям ясним.
Не вір, що не стає колись людини,
то – вперте серце. Прощайся з ним.

Розділ 3 ТАНЦІВНИЦЯ І ПОЕТ

З Юрія Кузнецова

Нащо ти полюбила поета,
золоті його славні слова?
Він, як місяць високий, зове так —
захмеліла твоя голова.

Ти позбулась землі і опори,
хоч злітай в небеса голубі.
І які ж то відкрило простори
твое тіло і в нім, і в собі!...

Свою душу розвіював сам він,
забуття, що зове, пристає.
І помірять зумів небесами
свій політ і падіння твоє.

Він одважний і в рухах, і в мові —
той, що кинув на плечі твої
від прощального слова любові
тільки блискіток цілі рої.

Чи вогонь то, чи буря проб'ється —
забур'янено ваші путі.
Ти заплачеш, а він одзоветься
на свої лиш слова золоті.

Мих.Каменюк

Ескіз життя

...що це було?
Як на спирту махорка.
Неначе у хворобі довго снів.
Повстання плоті я уже приборкав —
Пожежу серця ще не догасив.

* * *

Я – буря твоя і грім,
Ти ж – деревце молоде.
Тільки летім, летім,
Сісти нема ніде.

Я – сміх твій, і жаль, і сум,
Ти ж – тільки моя краса:
Це вище за розсуд і глум,
Хоч нижче за небеса.

* * *

...це не вранішня кава –
це щось більше,
щось більше...
Тиха моя.
Ласкава.
І біль ще...

* * *

Хай занесе мене снігом
Аж до димаря,

Хай я пізнаю істину
Знову із букваря.

Я так тяжко сумую
Серед цієї зими...

Може, перезимую.
Господи, обійми!...

* * *

Ти вибрала мільонера,
залишила нудьгу мені,
і живеться тобі відтепер
легко й весело.
Я ж вожу в голові
непотрібний мільйон,
ще й в дірявім човні,
загубивши зопалу весла.

Ти вибрала світлу мить
у океані дощу
замість мого в зорях плаща,
циганського і нічного.
Хіба прощають таке?
І я тобі не прощу.
Бо прощати нічого.

Ти вибрала те, що треба,
й надалі так вибирай.
Таким вродливим, як ти,
завжди вибору повно.
Можливо, всіх вас гуртом я
перевезу у рай,
і безкоштовно.

Випадок

В ліфт зі мною жінка зайшла,
Що твоїми парфумами пахла.

В ліфті на стінці
Застерігало російською:
«Не прислоняйся!»

Хитавицею світу
ліфт несло в небеса.

* * *

Розкричалася в серці весна,
начувайся, зухвалий небого,
бо до тебе приходить одна –
і тебе поцілує одного.

Втрапиш згодом у море без дна,
де крім неба, не буде нікого –
і прилине до тебе одна,
і тебе порятує одного.

Відквітує твоя сивина,
прощавай, незабутня дорого! –
знову, знов таки прийде одна,
і тебе поцілує одного.

Лузанівка

...збрижена спина коня —
те, що назвалося морем,
тримаючись за буйок,
не відпускаєш якоря,
задиhaєшся в бризках,
дно твоє — я,
ти — моє дно...

Вигнання Адама з раю

Білі мухи. Небачено білі
у повітрі летять де-не-де.
Цей надріз на жіночому тілі
до безумства мене доведе.

Вперше п'яний.
Уперше в похміллі.
Вперше муку пізнав я свою.
Цей надріз на жіночому тілі...
Я ж не бачив його у раю!...

Пісня пісень

Не ниви Господні,
Не втіхи в постелі,
Любов – це безодні,
Любов – це пустелі,

Міраж,
Гетсимані небачений сад...
Горбатим верблюдом
вертаюсь назад.

Алькаїда

Попрощалася: будь не ладен!...
Попрощався: бувай сама...
О, любове, я – твій Бен Ладен
Усама!

Я не каюсь безглуздій жертві,
Крик, що рвав мене навпіл, стих.,
Але вірять в пришествя мертві
За живих.

Я забувся вже, чи була ти,
Як живеш, не знаю. Однак,
Я навчився уже літати,
Я сідаю один в літак.

* * *

Іди.
І більше не приходь
за спалені мости.
Хай помага тобі Господь
цю заповідь нести.

Наворожила нам біду
чиясь чужа гортань.
Іду.
І більше не прийду
з країни Невертань.

Як змилосярдяться Боги
по тисячі роках —
постанемо, як береги,
в яких одна ріка.

Цей верболози заплете,
той — трави врізнобіч.
У річки денце золоте,
та це вже інша річ.

Таке не кожному дано,
бо в кожного своє.
Спектакль закінчено давно,
а скрипка дограє.

Перепочинь від моїх криг
у райському саду.
На горло пальці, як на гриф,
я сам собі кладу.

Двоє

Не склалася, бач, родина,
та й скластися мала як?..
Вона – домашня тварина,
я – лісовий хижак.

Чує, що я не чую,
в домашності у своїй.
Я ж люблю і ночую
в папороті молодій.

Там, де зорі пророчі,
ми обоє – німі.
Зате мої хижі очі
світяться у пільмі.

Звичайна історія

Він убивав любов.
Вона її берегла.
Він її забував.
Вона забуть не могла.

Стали їх дні – зола.
Що їх, куди вело?
Вона у нього була.
В неї його не було.

Але сподобив Бог,
щоб наяву – не вві сні,
разом почули, удвох,
спів солов'я навесні.

* * *

Люблю печаль осінніх вечорів –
Коштовну одіж, скинуту вельможю.
Я, як вони, іще не догорів,
Хоча дими під серце б'ють тривожно.

У що я вірю і за що молюсь?
Чому іду дорогою не тою?
Здається, що люблю – не налюблюсь,
А бідне серце згризло самотою.

Любов Бальзака

Кохати, як Евеліна,
знати, що це не вмере,
поставити світ на коліна
видихом:
– Оноре!...

* * *

Не згорблюся. Не здамся. Не схилюсь.
Досягну сам високих устремлінь.
По небу виноградом постелюсь,
Щоб ти могла заходити у тінь.

* * *

Не прогортай мене, як сніг
шорстка лопата прогортає,
а пригортай – як той моріг
ласкаву хвилю пригортає.

Не одбирай прості дива,
коли ти пахнеш, наче глиця, –
але вбирай мої слова
так, як зірки вбира криниця.

Не відвертай своє лице,
хай з нього не зника довіра –
а привертай, як у сільце
мисливець привертає звіра.

Розвідка боєм

Виходимо з вогню,
На серцеві досада,
Надія нам підсунула свиню.
Ця зрада у очах,
Раптовості засада...
Виходимо з вогню...
Виходимо з вогню...

Виходимо з вогню.
Повірити не хочу,
Що правда бою це,
Що тут вже не до фраз.
Виходимо з вогню!
Один...один виходжу...
Один, а не удвох...
Причому тут наказ?

Стікс

...я не помилився,
я лиш помолився,
щоб роман цей дивний капці сплів.
Не брехать у тебе я навчився,
а мовчати на правдивість слів.
І тепер стою, як після битви,
нюхаючи запахи весни.
Грішні ми, і грішні ці молитви!..
Господи!
Непам'ять сохрани!...

* * *

...пройдуть твої свята,
прийдуть твої герої –
і ти уже не та,
не матиму вже тої...

мабуть, я втратив хист,
немов квітки – гілля.
Осінній падолист
обнюхує рілля.

* * *

Настане день, коли в люстро моє подивиться
лише порожнеча.
Може, саме в цей день люстро випаде
в тебе із рук.

Від кредиторів любові й життя
буде вдалою моя втеча,
якщо від стріл і куль в небо вирветься чорний крук.

Ти подумаєш, може: де ж це тепер
мій нещасний П'єро?..
І, може, холодом доторкне, наче нагла вість,
як побачиш – звідкіль це воно?
– крука чорне перо
на постелі зім'ятій, де ще спить твій
улюблений гість...

Новела

Задрімала без тебе душа,
Задрімала,
Наче зіроньку ніч у коша
Упіймала,
Наче в зимоньку озимина
Загорнулась,
Наче пісню украла луна
Й не вернулась.

Задрімала душа моя так
Безшелесно,
Що й тебе не впізнає ніяк,
Нова весно.
Вдар під серце хоча б іще раз
Солов'ями
Та розвій цю дрімоту мою
Між гаями.

Впала пійма на біле лоша,
Цілувала...
Задрімала без тебе душа.
Задрімала...

Місячний сон

...я загубив тебе в місячну ніч
серед огрому лежачого світу,
я потягнувся до тебе пучкою,
але ти спала і мовчки пливла...
Стала ти хвилиною – берегом став я,
стала ти берегом, хвилиною – я...

Не покидай мене, муко зітхання!

...я тебе втратив, коли сподівався
вперше відчутти і вперше знайти,
так сподівався, немов сповідався.
Все ніби було, як тисячу літ вже:
ти постелила, і світло погасло,
але було то у місячну ніч...

ТАНЦІВНИЦЯ І ПОЕТ

(драматична синтез-новела)

Дійові особи та виконавці:

Поет – елегантний чоловік середніх літ, естет;

Танцівниця – чарівна струнка особа, скоріше юнога, ніж зрілого віку, виконавиця сюжетних танців рівня «майстер-клас»;

Інший – хореографічний партнер Танцівниці того ж класу.

Використовується музика Мальдіні, Чайковського, Свиридова та інших композиторів відповідного настрою, як тло для слова і танцювальний супровід.

1. СВІТАНОК

(Кольорова тиша, яку прорізають далекі крики чайок та шум морських хвиль. Десять посеред першого монологу Поета несміливо зароджується смутна і ніжна музика)

Поет:

Це сталося тоді, коли я вже не знав,
де подітись від горя.
Заходило сонце. І ти танцювала
на березі моря.

Червоне в блакитнім, блакитне
в червоному щораз проступало,
і я зрозумів: то спасіння моє
із небес просто впало.

І я запитався: чия ж ти, чия,
невідома жар-птице?..

А, може, ти юність моя знов,
дай знати, чи ти це?

І ти прошептала одне заповідане слово,
І я одвернувся од світу тяжкого і злого.

(Наростає мелодія. Проектор вихоплює з темряви на заднику сцени Танцівницю. Вона виконує романтичний танець. Червоний і блакитний кольори і таке ж переливчасте світло відтінюють її тіло і одіж. Символ цього танцю – біла троянда. Поет читає наступного вірша, як своєрідний супровід цього дійства).

Поет:

На вітрі долетів далекий вальс,
і я його сприйняв, як ласку Божу.
Я маю честь любити тільки Вас,
я розлюблю Вас уже не можу.

Весна мені гукає: «Оживи!»,
і знову я беру її з розбігу.
Знов квіти несподівано, як Ви,
з'явилися з-під крижаного снігу...

...подай надію золоту –
не на любовні сіті:
поцілуватись на льоту
і щезнути у світі.

Зібрати в мить одну усе,
що довгі роки квітне –
і не страждання принесе
твоє тепло блакитне.

І будеш в пам'яті легка,
як лісова дорога,
і сяятимеш здалека,
як зірка вечорова.

Твоєї пам'яті герой,
сприйму це світле горе,
як берег цей, як берег той,
коли заходиш в море...

(Танець закінчено. Питьма, наче перериваючи спо-
мин Поета, поглинає Танцівницю. Замість неї, її небес-
ного образу в зал знову напливає музика тривоги і пе-
чалі. Дуже важливо, щоб вона заповнювала психологі-
чні паузи на сцені, де постійно грає світло чогось наро-
джуваного)

Поет (схвильовано, наче переконуючи весь світ):

Яка Ви гарна, Господи!
Чи ж є ще де така? —
Під блискавками гострими
така бува ріка,

під зорями небесними
земля така бува,

під молодими веснами
життя так ожива...

Яка Ви чиста, Господи!
Як в лісі озерце,
як почуттями шостими
освітлене лице,

як бузиновим розквітом
затоплені рови...
Яка ви вічна, Господи!
Яка безсонна Ви!

(Плаче десь скрипка, виповідаючи і біль, і щастя, і
тугу. Вона – в самому серці нової мелодії, що обніма-
ється зі словами ПОЕТА)

Поет:

Була у мене і сльота, і туга,
неначе смерть вибавлював свою –
і ось прийшла ти й замінила друга,
який упав в нерівному бою.

Я думав: вже моя минула весна,
що лиш одне ще: спокутую гріх –
і ось прийшла ти, як зоря небесна,
і стала поруч, замінивши всіх.

Моя любове – перша і остання,
моя розрадо грішна і свята,

танцюй, танцюй, бо в цім – твоє повстання,
для інших недосяжна висота.

Хай будь що буде: бурі, грім, негода,
усе зустріну без жалобних слів.
Танцюй, танцюй, бо в цім – твоя свобода,
невільниці я б мати не хотів...

2. ДЕНЬ

(Відповідне світло: сонце і тіні, цвіт і вітер – інтер-
меццо настрою)

*Поет (продовжує свою розповідь, під час якої з
музикою на заднику сцени в світлі прожектора ви-
никає Танцівниця):*

Поїхала ти, і зажура вступила до хати,
і якось раптово усе лиховісне збулось...
Забута троянда ніяк не хотіла всихати –
цвіла і цвіла, наче докір комусь і за щось.

То, може, боліло, що зустріч остання добігла
й уже не всміхнешся мені, пригубивши вина...
То, може, болить, що вона не червона, а біла,
що дуже висока, що дуже самотня вона...

(Пантоміма, в якій Танцівниця покидає Поета за-
ради іншого. Вона у болючому ваганні, двічі пори-
вається повернутися до Поета, але ці пориви слаб-

шають, і розрив настає. Інший (партнер Танцівниці)
виникає поруч неї. Прожектори завмирають на трьох
фігурах героїв. Звучить мелодія, яка стає тлом пода-
льшого монологу Поета. Танцівниця та Інший, посто-
явши, зникають)

Поет:

А почувався птахою у леті,
чому ж дожив до слів таких тепер:
«Я – не Монтеккі, ти – не Капулетті,
і ця любов – химера із химер...»?..

Чи ж в тому річ, що туга некваплива
рвонулася на горлі пояском –
і з того найпекучішого дива
у очі лиш повіяло піском?..

Була ж моя ти – завтрашня й минула –
і я казав: «На все тобі права...» –
і ось те право: ти мене забула,
й про це шумлять весняні дерева.

І я сказав: «Забув тебе гіркую...
Будь на землі далекому краю...» –
і ось, як з кимось про любов міркую,
не впізнаю себе, не впізнаю.

Сказав: «Росте там зіллячко зелене,
де поховав я горенько своє...» –

і ось, як друг мій дивиться на мене,
не впізнає мене, не впізнає.

Не впізнає... Зі мною – днина сіра
та думка, як сполохане лоша,
що поруч, ось: у томику Шекспіра –
засохла квітка – страчена душа.

**(Під час цієї сцени звучить спеціально дібрана сим-
фомузика, як складова настрою)**

Поет (далі):

Засушена квітка привиділася у тумані.
Навіщо? Навіщо?...

Я стомлений стишую крок.

Засушена квітко – минулого радісна пані,
весела школярко, яка пропустила урок.

Знеможений вітер торкає Вас нині так рідко.
Циганського срібла ще місяць шукає на дні.
Це хто Вас гукає далеко, засушена квітко?
Це хто Вами тужить і сіє тужливі пісні?...

Засушена квітко, цей квіт, що буяє між нами,
безсмертно яскравий, з чужого кохання й весни.
До Вас, моя квітко, мовчазно торкаюсь губами
і прошу прощення, не маючи зовсім вини.

Утрачена зірко, тебе я не кликав за свідка.
Призахідне сонце, я знаю: тебе не спиною.

Та випала з книги забута засушена квітка,
та в серце вколола жаринка із того вогню.

**...мені потрібна ти, як берегові річка,
як місяцеві – день, душа – для доброти,
як в п'яті грозівій молитви тиха свічка,
мені потрібна ти, мені потрібна ти.**

Мені потрібна ти, як наслідку – причина,
мов колосу – зерно у полі теплоти,
як вишита в сльозах дитині сорочина,
як піднебесний шлях, мені потрібна ти.

Мені потрібна ти, як зустріч і прощання,
які гірким теплом зігріють пізній час,
мені потрібна ти, бо ти – моє кохання,
яке в житті благословляло нас.

Поїхати б мені туди, де стежка срібна
верне моє життя зненацька навпаки.
Мені потрібна ти, тому що непотрібна
ця туга золота, ця клятва навіки...

**(Музика, що супроводила читання віршів, завмирає.
Останній вірш розділу звучить в повній тиші. В цей час
з'являються Танцівниці в парі з Іншим, вони стоять,
завмерши, доки звучить останній вірш, як присуд, як
дозвіл на їх танець-кохання)**

Поет:

Я тебе від себе відпускаю,
наче пташку з клітки випускаю,
із собою, кого хоч, візьми,
не засни сама серед зими.

Я тебе від себе відриваю,
наче серцю очі закриваю –
нехай чує лиш глибоку тиш,
хай не бачить, з ким ти полетиш

(Танцівниця з Іншим виконують сюжетний танець
кохання)

3. ВЕЧІР

(Звучить печальна музика. На її вечірньому тлі лу-
нають заключні слова Поета)

Поет:

Як твоє серце?...Як йому живеться?...
Як дишеться тобі і як сміється?...
Чи ділиться сподівано на двох
щоденних клопотів ясний переполох?
Чи відшукала спокій ти нарешті,
не живучи в ревнивому арешті?
Чи наша музика живе в твоєму домі?...
О, ці слова, раніше невідомі,
глухих питань глухі слова – усе,
що в дзюбі жоден птах не донесе.

...кажуть, коханням корисно
азнати трохи розлуки.
Навіть в гречку стрибнути
не вважають за гріх.
Розв'яжи! Розв'яжи мені руки –
і побачиш кров на своїх!

Більше ти не відтаєш.
Житиму я безмовно.
Більше ночей не буде –
матимем тільки дні.
Про що ти мене питаєш?
Нас таких в світі повно.
Але для чогось Янгол
вчить їх тільки вві сні.

Більше життя не буде
у сподіванні на диво.
Довго мене ловило –
й ось я від нього втік.
Хочу тільки одного:
зрадь мене дуже цнотливо
із безіменною тінню
на прізвисько «чоловік».

...це неправда, що любов минає, —
просто часом виходу немає.
Просто, коли день стає за вік,
утрачає берег чоловік.

Це неправда, що любов минає,
просто вас Велике обминає,
просто щось під себе підминає,
чому навіть імені нема...

Він самотній, і вона сама,
а чому — ніхто того не знає.

ФІНАЛ

(Знову звучить мелодія, з якою розпочалася історія кохання. Танцівниця виконує глибоко трагічний танець самотності, супроводжуваний завершальними віршами)

Поет:

На цій землі нема для нас притулку,
хоч пояси замінюй часові.
Замкни слова ці в золоту шкатулку
і ключ закинь у нетрі лісові.

На цій землі нема для нас надії.
Торуючи свою жіночу путь,
не обпали сльозами рідні вії.
Забудь мене — любові не забудь.

На цій землі нема для нас пощади.
Шануй своє — одне з маленьких щасть.
Любити, не уміючи прощати,
напевне, можна, але що це дасть?

Шануй свій дім у тихому провулку,
газони в квітах, а не у траві.
Замкни цю правду в золоту шкатулку
і ключ закинь у нетрі лісові.

(Музика, танець смутку. Поет мовчки спостерігає, як танцює, промовляє про щось рухами колишня його любов, його доля і недоля. Іде вдалину. З динаміків, як з неба, спадає його голос).

Голос Поета:

Живу. Такі мої діла:

як на вербиці груші...
Не доторкнулися тіла —
та доторкнулись душі...

...живе собі жінка. Із іншим. Чужа...

Нехай тебе це не з'їда, як іржа.

«Колишня, колишня!...» —

об це не колись,
бо все то неправда, що було колись.

Колишне — калічка...

А правда жива —
останні учинки й останні слова...

...ах, як я купався в любові,

нестримано щирій!..

Ах, як я обрізав стрімкий і щасливий політ!..
І став, наче птах, що забув полетіти у вирій
і з дерева долі обтрушує сніг тільки з віт.

Кепкує мій друг: «То така тобі випала карта...»
А, може, і справді даремно тужу не на жарт,
й моя самота вся без цього нічого не варта,
а, може, без цього і сам я нічого не варт....

(Фантастика світла і музики, під яку спадає завіса)

Розділ 4 МІШЕЛЬ

Відомий вінницький меценат культури і мистецтв Леонід Гаєриш – спонсор кількох книг Михайла Каменюка, зокрема, цієї.

Микола Холодний

Обкладинка
книги-есе
Миколи Холодного
«Каменюк
і Петрарка».

Замість післямови

Микола Холодний

МІШЕЛЬ

(уривки з книги «Каменюк і Петрарка».

Київ. Вир. 1997)

1. Спалах скіфської зорі

...**М**олодомузівці у своєму маніфесті декларували, що «на всіх полях людської думки помляться давні поняття», зазнають фіаско «патріотичні тиради», які звуться поезією, оскільки «штуку не вільно замикати в тісній матеріалістично-позитивістичній клітці... треба відділити матеріал газетярських менторств від поезії і всього артистизму...». Молодомузівці виступали проти «солодкаво-наївного» та «сумовито-недотепного сентименталізму».

В УРСР загал сприймав поетів, як скоморохів, що повинні смішити публіку або дратувати короля. З тією ж метою.

— Ну, прачті, парень, чта-нібудь юмарістічяскою, — тільки було й чуєш при зустрічах з незнайомою аудиторією.

— Читаю:

Над глеєм днів,
Над бурею Застою,
Де панували підлість і злоба,
Нічого ми не втратили з Тобою —
Ні честі, ні хоробрості оба.

Здавалось часом:
Вичерпались сили,
Та чувсь крізь гімни нам передусім
Той віщий, той повстанчий
Крик з могили.
Його дано почути не усім.

(М.Каменюк. 21.10.92. у Вінниці).

– Дак єнто же не юмар.

– Юмар – не юмар, дед твой умер.

...З «перевисання до народів», а не з театралізованого зависання заднім числом на колючому дроті – народилася нова образна мова авангардистських тусовок Бу-Ба-Бу, Нова дегенерація, Червона Фіра, Тен-клуб, Вінницька школа, Творча асоціація «500» та ін. Ноїв ковчег зі сталінським жірші, що курсував між ЦК КПУ і ЦК КПРС, благополучно пішов на дно Москви-ріки, залишивши по собі плями жовтавого забарвлення, а в міжнародні води Світового океану вивели ескадру флагмани нетрадиційного письма Емма Андіївська, Оксана Забужко, Марія Ревакович, Вікторія Стах, Богдан Бойчук, Ігор Калинець, Леонід Кононович, Віктор Кордун, Олег Лишега, Віктор Неборак, Євген Пашковський, Богдан Рубчак, Юрій Тарнавський, Павло Федюк, Марко Царинник, Василь Чабан, Михайло Каменюк...

Дозволимо собі зупинитися на текстах останнього. На наш погляд, інтимна лірика Каменюка є тією артерією, що зв'язує нас із європейською літературою, зокрема, з поезією Франческо Петрарки, робить,

фігурально кажучи, Вінницю східною околицею Риму.

Перекладач з румунської В.Я.П'янов доводить, що «Петрарка» і «Каменюк» – синоніми. Грецьке **«петрос»** і білоруське **«п'ятра»** – камінь. Так трактує етимологію прізвища «Петрарка» й відомий ономаст Іван Глинський. У творі китайської літератури героїня «зі смутком стала здогадуватися, що народилася в чужому тілі».

У передачі УТ 11.02.97 р. вінницький скенер Віктор Гаврилюк на запитання: «Чи переходить душа в інше тіло?» – відповів: «Ні. Бо ми з'їли б свиню і вчинили б великий гріх. То міг виявитися секретар обкомпарті».

...**Т**рипільська культура датується домікенським періодом. Є й ще один відтінок в етимології Каменюкового прізвища. Можливо, – звуковий. **Камена** (лат.) – італійська німфа, що володіла даром пророцтва. Згодом стала богинею-покровителькою мистецтва і ототожнювалася з **музою** (Мифологический словарь. –Л.,1961. – с.111).

Українсько-італійські зв'язки виникли не сьогодні. Для загального уявлення торкнемося їхнього перебігу. У рукописному відділі Ватиканської бібліотеки зберігаються листи папи Григорія VII до київського князя Ізяслава – 1075 року. У Вероні і поблизу містечка Сан-Поло-Д'єнза 1094-95 рр. жила донька київського князя Всеволода Євпраксія, героїня однойменного роману Павла Загребельного, вона ж і дружина німецького імператора Генріха IV, що обіймав пре-

стол у Священній Римській імперії. 1481-82 рр. ректором Болонського університету був Юрій Котермак з Подністров'я. Протягом XIV-XVIII ст. у Падуанському університеті здобуло освіту майже 600 юнаків з України. Один з них – товариш і сподвижник гетьмана Сагайдачного І. Курцевич, другий – прославлений народом у піснях соратник Богдана Хмельницького полковник Станіслав Морозенко. Зі слів письменника XVI століття Станіслава Оріховського, за його пам'яті до Падуї їхали на навчання «молоді українці з глухих куточків, куди не заглядають навіть королівські комісари».

1701 р. у нас навіть виходить такий твір: «Сказаніє о Риме и Італіи, зъ некоторыми грады, въ которыхъ великія академіи знайдутся». І українці часто їздили до Італії.

Музичну освіту в Італії здобули українські композитори XVII ст. Максим Березовський і Дмитро Бортнянський. Ім'я Березовського золотими літерами викарбувано на почесній мармуровій дошці в Болонській академії поруч з ім'ям Моцарта.

Якщо етимологію зафіксованих істориками на рубежі і в перших ст. н.е. між Ельбою й Окою племен венеців (венетів) виводити із назви Венеції (Венето), що вельми ризиковано, то, на думку Оксани Пахльовської, найдавніша писемна згадка про італійців (венедичів, за концепцією пані Пахльовської, венеціанців) на українській території міститься у «Слові о полку Ігоревім»: «ту немци и венецици, ту греци

и Морава поют славу Святославлю». А 1473 року, їдучи через Україну до персидського шаха, посол Венеціанської республіки Амвросій Контаріні записав, що у Києві під час прийому на його честь співали пісень.

За незалежність Італії пролив кров учасник італійського Руху Опору в роки другої світової війни, могиливі-поділець Микола Буянов. Ім'я героя носить у Могилеві середня школа №1.

1946 року з таборів ДіПі по шляху головно за океан до Італії прибуло 15 тисяч українців. 1952 року український громадський діяч Б. Федорончук засновує Товариство італійсько-української дружби. 1954-56 рр. італійською мовою виходить журнал «Україна». Від 1951 по 1975 р. італійське державне радіо щодня випускало в ефір програму українською мовою. Нині українські редакції є на «Радіо Ватикан» і «Радіо Рим».

1963 року багаторічний радянський політкаторжанин, кардинал Йосип Сліпий заснував у Римі Український католицький університет з філіалами у Лондоні, Вашингтоні, Філадельфії, Чикаго, Буенос-Айресі, Монреалі та друкерню, в якій 1979 року видано книгу автора цих рядків «Про душу в пісні та про пісню в душі», відзначену в Римі Почесною премією. З ініціативи Сліпого у Римі споруджено собор Святої Софії, на взірць такого у золотoverхому Києві.

... **Ф**ранческо Петрарка і Михайло Каменюк належать до динарського антропологічного

типу. Наше завдання — з'ясувати дотичні в художньому баченні і біографічній мозаїці цих двох митців Середземноморського басейну, їхнє місце в європейському інтер'єрі... Бо нема перспективних і неперспективних народів, перспективних і неперспективних літератур; кожне художнє відкриття Юрія Ритхеу з Чукотки або Чингіза Айтматова з Киргизії, говорячи ринковою термінологією, відразу ж засвічується на екранах світової літературної біржі, включається у світову духовну енергосистему.

Визначні таланти народжувалися поруч з річками. Бетховен — Рейн. Гоголь — Псло. Довженко — Десна. Петрарка — Арно. Симоненко — Сула. Франко, Каменюк — Дністер... Річка вносила в дитячу душу відчуття руху. Рух річок зумовлений законами Всесвіту. Роберт Шойневє виявив у музиці Бетховена космічні ритми. Петрарка і Каменюк — дві піщинки Всесвіту, що випромінюють його енергію.

Народився Михайло Феодосійович Каменюк 10 листопада 1948 року. На рік пізніше за Валерія Марченка. Без фігуральностей кажучи, народився на морському дні. Досі тут, в опіваному ним рідному селі Григорівці Могилів-Подільського району на Вінниччині, люди на садибах викопують морську гальку. Прокотилися цим краєм трипільські, кіммерійські, скіфські, готські племена, орди печенігів, монголо-татарів, москалів, безліч завойовників та «визволителів». Біля села археологи виявили залишки трипільського поселення. Трипільські пам'ятки Гри-

горівка, Петрени (Бесарабія), Кокутени (Румунія) і Діміні на Сескло в Північній Греції (Фессалія) лежать на одній лінії. А знамените Григорівське скіфське золото! Воно попрямувало до Ермітажу.

Село розташоване на лівому березі Дністра. У прифронтовій смузі... До виникнення топоніму Могилів спричинилися лірико-історичні фактори. Місто засноване 1595 р. на землях, які Ярема Могила віддав у віно зі своєю донькою. На честь тестя С.Потоцький назвав місто Могилевом. Історію походження назви Могилева наш поет почув ще у дитячому віці, і вона глибоко запала в його вразливу душу.

Китайська древня мудрість говорить, що світ можна пізнати, не покидаючи власного обійстя. Двічі, 1664 та 1671 рр., Могилів визволяли козаки Івана Сірка. 1768 року в селі Серби, за 22 км на північ від Могилева, ляхи четвертували схопленого російськими карателями і виданого їм ватажка гайдамацького повстання Івана Гонту. Щоб залякати народ, відрубаву Гонтину голову прибили на воротах Могилева. Учасників Коліївщини уздовж шляхів нахромали на палі, як це практикував древній Рим.

У сусідніх з Григорівкою Бабчинцях Михайло ще застав живих свідків і учасників антибільшовицького селянського повстання 1921 року. На придушення повстання були кинуті регулярні частини Червоної Армії, а народний спротив московській експансії більшовицької борзописці охрестили «бандітським двіженієм». Сюди зарахували ватажків народних анти-

На знімках: документи, віднайдені М.Каменюком у ході триваючого власного журналістського розслідування – пошуків свого діда по батькові, Тодира, за версією – отамана Подільського полку, який вийшов у запорізькі степи і став бойовою одиницею армії Нестора Махна після придушення антибільшовицького повстання на Наддністрянщині зі створенням там у 1918 році «Ямпільської республіки без комуністів».

Фотокартка бійців цього полку, знайдена в кишені убитого Каменюка (на знімку ст. 158); труп убитого Каменюка, відзнятий на картку чекістами (на знімку ст. 159); зведення з фронтів громадянської війни на Донеччині про придушення повстанської боротьби загону Каменюка проти радянської влади (на знімках ст.160, 161).

Панові Михайлові КАМЕНЮКУ
з побажанням знайти те, що шукає серце

ЦДАВОВУ ф. 3204, оп. 2, спр. 11.

Часть 1.

арк. 1.

Лично т.

С. Секретно

БЮЛЛЕТЕНЬ
СЕКРЕТНО-ИНФОРМАЦИОННОГО ОТДЕЛА
СОВЕТА НАРОДНЫХ КОМИССАРОВ УССР.

№ 1/238.

2-го января 1922 года

Лист 1-й.

ХРОНИКА ВНУТРЕННЕГО ФРОНТА.

ДОНЕЦКАЯ ГУБЕРНИЯ.

Появление банды. В Луганском районе обнаружена банда в 12 чел. под руководством, якобы, сестер атамана Каменюка. После стычки с нашим отрядом банда, потеряв 5 чел. убитыми рассеялась.

арк. 10.

Лично т.

С. Секретно

БЮЛЛЕТЕНЬ
СЕКРЕТНО-ИНФОРМАЦИОННОГО ОТДЕЛА СОВЕТА НАРОДНЫХ
КОМИССАРОВ УССР.

№ 3/240.

9-го января 1922 года

Лист 1-й.

ХРОНИКА ВНУТРЕННЕГО ФРОНТА.

ДОНЕЦКАЯ ГУБЕРНИЯ.

Шайка Каменюка ликвидируется. В Луганском районе продолжается ликвидация распылившейся шайки убитого Каменюка. 1/1 в Веселогорске было расстреляно 8 бандитов-каменюковцев, рассеявшихся среди местного населения.

арк. 15.

Лично т.

С. Секретно

БЮЛЛЕТЕНЬ
СЕКРЕТНО-ИНФОРМАЦИОННОГО ОТДЕЛА СОВЕТА НАРОДНЫХ
КОМИССАРОВ УССР.

№ 4/241.

10-го января 1922 года

Лист 1-й.

ХРОНИКА ВНУТРЕННЕГО ФРОНТА.

ДОНЕЦКАЯ ГУБЕРНИЯ.

Поимка главаря. По сообщению Начдива Донецкой, в Луганском районе пойман атаман (новый) организовавшийся банды Анна Каменюк - сестра бывшего главаря Каменюка.

Дивитесь також:

ЦДАВОВУ ф. 3204, оп. 1, спр. 24.

ПРОТОКОЛЫ ДОНЕЦКОГО ГУБСЕВЕЩАНИЯ

/27 марта - 8 ноября 1921 г./

ЦДАВОВУ ф. 3204 оп. 1, спр. 24.

ДОКЛАДЫ ШТАБА ДОНЕЦКОЙ ДИВИЗИИ ВОЙСК ВЧК УКРАИНЫ

/22 сентября - 25 декабря 1921 г./

И ДИАГРАММЫ ДВИЖЕНИЯ БАНДИТИЗМА ПО ДОНЕЦКОЙ
ГУБЕРНИИ /1.01.21-1.01.22/

Діаграми цікаві, але важко розібрати

Сф.: 10а до кінця доповіді.

12-15,

28-29,

30-32 об. Доклад по состоянию дивизии за 1921 год от 25.12.21

44о. - 45.

47,

53, 53 об, 54, 54 об.

ЦДАВОВУ ф. 3204, оп. 1, спр. 26

ПЕРЕПИСКА С ДОНЕЦКИМ ГУБСЕВЕЩАНИЕМ О МЕРАХ БОРЬБЫ
С БАНДИТИЗМОМ
/4.3. - 12.11. 1921 Г./

У разі публікації необхідно згадати члена Історичного клубу "Холодний Яр"
Павла Стегнія, який розшукав ці документи.

З повагою

Роман КОВАЛЬ

3 листопада 2005 р.

РКован

більшовицьких повстань, отаманів Ананія Волинця (1919-39), Якова Гальчевського-Орла (1922) та інших з Вінниччини...сотні легендарних борців за вільну і самостійну Україну. Одних Марусь серед антибільшовицьких отаманів набереться не менше 10.

...Каміння теж уміє говорити. На схід від Григорівки, біля історичного села Буша, виявлено печерний язичницький храм VIII ст. з наскельними зображеннями. На захід, біля Лядової – внутріскельний монастир X-XI ст. Поділля є батьківщиною внутріскельних християнських храмів.

...**В**ельми не поталанило Михайлові Каменюку і в тому, що з'явився він на світ під сузір'ям Скорпіона. Хто б міг подумати, що на міфічних «націоналістичних скорпіонів» радянські спецслужби полюватимуть з дужчим ентузіазмом, ніж інквізиція за життя Петрарки – на відьм! На зміну реєстрам вільних козаків матушка-Рассея принесла в Україну реєстри «мазепінцев», «петлюравцев», «бандєравцев»...Іноді підозра в «неблагонадійності» доходила до маразму.

...1955 року Михайло Каменюк переступив поріг першого класу Григорівської десятирічки...вже залишалося менше як півроку до XX з'їзду КПРС. На ньому, в ніч з 24 на 25 лютого 1956 року, з чотиригодинною «закритою» промовою виступить М.С.Хрущов і розвінчає так званий культ особи Сталіна. Розпочнеться масова реабілітація жертв сталінських репресій 30-х років, повідчиняються брами політичних

тюрєм. Сталінський лауреат здійснить своєрідне протезування у взірці офіційного патріотизму – вірші «Моя Батьківщина», якого зубрили у школах, мов «Отче наш». У рядках:

*Моя Батьківщина – це Леніна клич,
Це Сталіна голос, –*

замість слова «Сталіна» з'явиться «Партії». Інший у трилогії про війну позамінює Сталіна на Леніна. Травмовані соцреалізмом митці або не розуміли, що більшовизм – то змії Горинич з чотирма головами – Маркс, Енгельс, Ленін, Сталін, – або ж, опікшись на молоці, студили й воду. Стріляні зайці інтерпретували осуд Сталіна як політичну інсценізацію для уточнення списків інакодумців.

...**П**рощався Каменюк зі школою через рік після політичних арештів антисталіністів по всьому СРСР, коли персональний пенсіонер Микита Сергійович Хрущов крадькома диктував на магнітофон мемуари і передавав їх за кордон у той же спосіб, що й Пастернак – свій роман «Лікар Живаго». Викладач Вінницького педінституту Машталер зазнав гонінь тільки за те, що віддав доньку до української школи. За знайомство з автором цього есе потягли на допити до КГБ вінницьку вчительку української літератури Марію Петрівну Глушук. 1966-67 рр. вона працювала у Привітнянській середній школі на Придністрянщині, де популяризувала самвидавську поезію. В архівах спецслужб по цей день зберігаються

25
травня

19⁰⁰

Музично - драматичний театр ім. Садовського

Заслужений працівник культури, лауреат премій
ім. М.Коцюбинського, М.Трубляїні
та А. Малишка,
поет

Михайло Каменюк

у літературно - музичній виставі
"AVE MARIA"

На знімку: афіша поетичної вистави «Аве Марія»
за віршами Михайла Каменюка.

протоколи допитів цієї мужньої тоді дівчини. На запитання слідчих із золотими петлицями її відповіді були вельми короткі:

– Не чула. Не бачила. Не знаю.

7 квітня 1994-го Марії Петрівні, тепер уже дружині священика, матері трьох доньок, виповнилося 50. У програмі «Зичимо щастя» Чернівецьке телебачення привітало її піснею «Аве Марія». Програму вів Назарій Яремчук. Він розповів про вчительку-патріотку, і на телеекрані з'явилося її фото юних, студентських літ.

«Такі люди власне й були опорою сміливцям, що виступали з відкритим «забралом». Вони допомагали переховувати викривальні матеріали, збирати й передавати за призначенням документи й свідчення про репресивну політику властей, друкували, розмножували «самвидав», відкривали двері своїх домівок для переслідуваних» (Історія України. В. Баран, Я. Грицак, Ю. Зайцев (керівник авт. кол.), Я. Ісаєвич та інш – Льв.: Світ, 1996 – с.370). Мимоволі пригадуєш київські квартири Зіновії Франко, Оксани Мешко, Рити Довгань, Ірини Цехмістренко, львівське помешкання Атени Пашко, Валентини Різникової в Одесі, хижку Ганни Медвідь на Закарпатті, хату Каменюкової дружини на Літинщині...

У Михайлові батько виховував любов до телярської сокири, бо в повоєнні роки влада не видавала сільській молоді паспортів, щоб навечно «закріпити» її в колгоспі. 3-го липня 1963 року вінни-

цька регіональна молодіжна газета «Комсомольське плем'я» (такі в ті часи культивувалися назви) виступила зі статтею випускників с. Плєсна Шепетівського району, що на Хмельниччині, «Втеча із села – дезертирство». Молодіжка була газетою ЦК ЛКСМУ по Подільському економічному району і обслуговувала Вінницьку, Хмельницьку, Тернопільську та Чернівецьку області.

...Та не вийшло з Михайла колгоспного зодчого. У школі викладав літературу Михайлів дядько Федосій Зотович Павловський. Він сам мав хист до віршування і понавчав цього вихованців. А ще поруч, у Могилів-Подільську, проходив армійську службу молодий, багатообіцяючий поет Роман Лубківський, нині відомий культурний і громадський діяч. Він читав вірші в міському парку «на п'ятачку», і могилів-подільські дівчата його просто обожнювали. У Вінницькому педінституті тоді навчалася поетеса Ніна Гнатюк. Вона теж перебувала в апогеї слави. Народилася в селі Безводному на Ямпільщині, сусідньому з Могилів-Подільським районі. У Придністров'ї народився футурист Гео Шкурупій. На Поділлі минуло його дитинство. Тут вчителювала мати.

Усе це надихало! Восьмикласником Михайло пробився зі своїм першим віршем на сторінки районної «Наддністрянської правди» і тодішньої регіональної молодіжної газети «Комсомольське плем'я». У молодіжці працювали талановиті майстри пера: Андрій М'ястківський, Олег Черногуз, корес-

пондентом по Чернівецькій області – Роман Андріяшик. Усі троє, без винятку, невдовзі потрапили до «чорних списків».

2. У гарячих обіймах «Марфути»

1966 року Михайло Каменюк із золотою медаллю закінчує Григорівську середню школу і подає документи на факультет журналістики Київського університету. Журналістику вважав і вважає своїм професійним покликанням. А там божевільний конкурс. По сорок претендентів на місце. Якраз тоді зробили випускними 11-й і 10-й класи.

Зустрівся юнакові у Спілці письменників, а дорогу туди він уже знав, золотий чоловік – літературний критик Володимир П'янов. Через його дбайливі, не скуті лауреатськими ланцюгами руки пройшли цілі покоління літераторів, особливо «шістдесятників».

– Ми дамо тобі рекомендацію, – сказав Володимир Якович.

Але крутий на вдачу Михайло ніколи не любив під час футбольної гри, коли біля воріт скупчувалася велика кількість уболівальників, і майнув до Вінницького педінституту на філологічний факультет.

Про політичні бродіння у Вінницькому, Кам'янець-Подільському та Ніжинському педінститутах тоді докочувалися чутки аж до Києва. Але то вже інший аспект.

Відвідуючи лекції, Михайло не покидав футболу. Футбол урятував його від смерті. У ди-

тинстві він захопив плевриту. Лікарі не могли дати ради. Навіть анальгін по лікарнях не було. І мати забрала хлопця з лікарні помирати. Мишко годинами ганяв із ровесниками по вигону полатаного м'яча. Щоким поступово почали наливатися рум'янцем. Засяяли материнські очі. Хвороба нехотя відступала, а згодом і зовсім безповоротно покинула юнаків організм. Не на того напала.

Тренував у Вінниці жеківську футбольну команду «Данко», де грав син Тарас, найменшим з гравців, їздила команда на змагання до Прибалтики, Москви, Кишинева, а М.Каменюк, її наставник, відзначений за це нагородою ЦК ЛКСМУ. Пропонували посаду начальника команди у професійному вінницькому футбольному клубі «Нива». «Нива» у свій час гриміла на весь Союз. Однак літературного поля не поміняв на футбольне. Набравшись життєвого досвіду, побачив вражаючі аналогії між одним і другим. Тільки на обох полях свої правила гри. Футбол – не поезія. Поезія – дещо інше. Тут для чесної перемоги треба більше працювати не ногами, а головою.

У Віталія Коротича, участь якого у футбольних поєдинках нам, принаймні, невідома, є вірш про фатальну зустріч київського «Динамо» з німецькою командою в роки окупації Києва. Вірш з підтекстом. Здавалося, краще не напишеш. Читаємо поезію Михайла Каменюка «Біля пам'ятника футболістам київського «Динамо», і чомусь у пам'яті мимоволі спливає стаття з якогось союзного журналу початку 70-х

років «О том, как Борис Мозолевский перехитрил скифских грабителей» (йдеться про археологічне відкриття віку – скіфську пектораль). Так і не терпиться сказати: «Як Михайло Каменюк перехитрив Коротича»:

*Привезуть їх в машині смертників –
роздягальні за ґратами.*

*Хоч за лікті кусай, хоч сльозкою котись.
«Вірить Київ нам, хлопці, тож мусим зіграти», –
перш ніж вийти на поле, скаже котрийсь.*

За реквізитами збірку, де вміщено цей твір, було «здано до складання 22.11.83». Інакше кажучи, ще до того, як Горбачов поверне стерно корабля круто вліво.

Михайло на власній шкурі відчув психологію футбольної гри. Тому вірш пройшов через його спортивне єство і нагромаджений досвід пекельної боротьби за гол у ворота противника. М'яч у власні ворота – це удар тобі прямісінько в серце. Після цього тебе, вважаєш, нема. Для публіки ти ніщо. А коли на полі «один-два» проти цілої команди?

Отож, читаєш Каменюків твір і чомусь повертаєшся в атмосферу судових процесів над інакодумцями 70-х. У кожного своє...

Духовна кар'єра Петрарку не цікавила. Його задовольняв сан світського каноніка. На пропозицію обійняти посаду апостольського секретаря Петрарка відповів відмовою.

Не поступався чернець-неофіт перед Каменюком

На знімку: грамота про нагородження М.Каменюка орденом преподобного Нестора Літописця Української Православної Церкви

у спортивному амплуа. 1326 року з туристичних, а ще більше психологічних мотивів він вдасться до подолання альпійської вершини Мон-Ванту.

Вихований у сільській родині на християнських звичаях, Михайло Каменюк відмовиться від переїзду до Москви на навчання в «Академии общественных наук при ЦК КПСС» – заклад для партійного інтелекту – і на громадських засадах редагуватиме єпархіальну газету «Віра Брацлавщини», де публікуватиме світські матеріали на культурологічну тему, свою релігійну лірику. На засідання Товариства української мови запрошує митрополита Вінницького і Брацлавського Агафангела, в миру народного депутата України, росіянина Олексія Михайловича Савіна з Липеччини, симпатика українського слова...

Каменюк ні хвилини не може сидіти в позі індійського Будди. Його легко звинуватити у донкіхотстві, лише не в бездіяльності. Під час Всесвітнього фестивалю української поезії «Золотий го́мін» 1990 року він влаштовує на постій у вінницькій митрополичій резиденції таврованого радянською пропагандистською машиною канадського поета і вченого, автора книги «Розстріляна муза», вояка «Чернігівської Січі» в роки другої світової війни – Яра Славутича, нині члена Спілки письменників України.

Густим петрарківським боєм за рідну землю переповнений Каменюків твір «Правда» у збірці «Чорнило для Геродота», з елементами сарказму:

Вітчизну мало матір'ю назвати.
Усе в потоці вічності спливе.
Та попри всі досягнення й плакати,
Як пожива твоя старенька мати,
Так і Вітчизна зокрема живе.

...У книзі «Франческо Петрарка: поезія гуманізма» Руф Хлодовський констатує: «Петрарка її (матір. — М.Х.) дуже любив. Щойно перед смертю він скаже, що його мати була найкраща серед матерів: «matre omnium illa optima quas guidem viderim».

Каменюк пише про Вітчизну, а думає про матір. Їде до матері — з думою про Вітчизну (6 липня 1995 року Каменюк Ірина Миколаївна, народження 1919 р., покинула цей світ). Працюючи кореспондентом «Вінницької правди», «Молоді України», «Независимости», поет не раз приходив на допомогу рядовій людині....

Петрарка не може стояти пасивним, коли у нього на очах дегенерати торгують національними інтересами. У «Листах без адреси» і в цілому ряді сонетів Петрарка картає духовенство за розпродаж посад — «симонію».

Як усе це по-сучасному звучить і як усе це перепокується з віршем Михайла Каменюка «Свобода»!:

Я бачу на твоїм лиці,
Моя свободо, сльози мами.
Все буде продано. Купці
Сидять з усмішками між нами.
Я бачу урвища й рови
Там, де свободи тло чудове.

Все буде продано, і ви
Не продешевите, панове!
Я бачу холод і пільму,
Як слово-сироту лікую.
Все буде продано, й тому
я ще сьогодні не святкую.
Жбурну ключами від душі
У воду темну і сувору,
Коли посунуть торгаші,
Як на прем'єру, до собору.
Будем ще довго в напівсні
Шукати ми своєї хати,
І нам заплатять за пісні,
І не одвикнемо співати.
Омріяне дитя моє,
Прости: на тебе нині мода,
Але спасибі, що ти є,
Що ти назвалася: Свобода.
Прости за шрами та синці,
Що замість книг — напої, крами,
Що бачу на твоїм лиці,
Моя Свободо, сльози мами.

Широке коло Петрарчиних знайомих у вищих ешелонах влади (І.Тобілевич працював секретарем поліцейського управління, О.Гончар 30 років був членом ЦК КПУ і кандидатом у члени ЦК КПРС) буржуазні історики літератури аргументують поетовою, з їхньої точки зору, безпринципністю. Петрарка — Громадянин з великої літери. Його опонентам цього не доведеш. Із жабою, що сидить у колодязі, вчить китайське прислів'я, не варто дискутувати про море.

А які громи і блискавки сипались (і продовжують сипатись) на Каменюкову голову! Добалакались до того, що за полемічні нотатки «Фронт чи тил?» у «Комсомольському племені» за 29 грудня 1988 р., в яких Каменюк пропонував переходити від патріотично-філістерського словоблуддя до конкретних справ, поета оголосили...неосталіністом. Спасибі й на тому! Все-таки не маоїстом. А досі, бач, носив ярлика українського буржуазного націоналіста, і ніхто того ярлика не квапився з нього знімати. Цей ярлик влаштував усі сторони.

Свого часу у публіцистичній статті «Фронт чи запліля?» з критичною оцінкою суспільно-політичної ситуації в Україні виступив Микола Федюшка-Євшан. Гадаємо, що в полеміці з обивательськими тенденціями його стаття не залишилася непоміченою М.Каменюком. *«Доки не станемо українцями на ділі, а не на словах»,* — наголошував Євшан, — *доти про успіх у відбудові держави годі й думати».* Євшанів, так би мовити, максималізм зчиняв метушню серед ярмаркової громади, що за детермінанту самостійності обрала макітру з варениками і ніяк не могла із нею розлучитися, аби на якийсь мент узятися за кіса.

... **Т**а, як кажуть, шакали виють, а караван іде! У 80-х у с. Сліди на Каменюкові Могилів-Подільщині єдина в Україні школа почала виховувати дітей на національних козацьких традиціях. Під Каменюковим керівництвом Микола Крижанівський, директор цієї школи і натхненник процесу, написав і

видав роздуми на цю тему. Щоліта підлітки сідлають коней і вирушають Україною у переходи завдовжки 5 тисяч кілометрів. Уже подолали 35-тисячний рубіж.

Вдало провели на Вінниччині, з ініціативи Спілки письменників України, Шевченківське свято. Відповідальному секретареві обласної письменницької організації Михайлові Каменюку довелося не присідати ні на хвилину, а телефонувати, бігати, домовлятися, умовляти... Досі було майже не досліджено проїзд Шевченка через Поділля. Тарас Григорович мріяв написати про Кармалюка. І ось уздовж шляху, яким прямував Кобзар (колишні поштові станції Морозівка, Плисків, Липовець...) молоді ентузіасти Тульчинського культосвітнього училища викопали криниці і посадили дерева. Увіковічили таким чином подільський «Шевченків шлях». А з тих криниць давали гостям пити цілющу воду.

А хто як не Михайло Каменюк перший, хоча б і в тому ж «Фронті чи тилу?», розповів у обласній комсомольсько-партійній пресі про Вінницькі Куропати, ще «в ті часи» узяв із Вашингтону і видрукував інтерв'ю з «антирадянщиком» Володимиром Войновичем, диктором мюнхенської української редакції радіо «Свобода» Галиною Мовчан, зі схвальною власною передмовою.

... **В**ідразу по війні кілька школярів у селі Великі Луки Мукачівського району на Закарпатті «проголосили» «Неробітничу партію», забувши, що

живуть не за Масарика. Попрямували туди, де Маркар телят не пас. Під школярські витівки беріївські гешефтмахери підвели антидержавну підкладку. Батьки сприйняли як велике щастя, що дітям уклепи по зав'язку, а не розстріляли. З великолучківських «партійців» після доблесної праці на шахтах Воркути у Сваляві доживає віку пан Терчинець.

То — політика. Літературні ж опозиціонери 60-80-х років консолидувалися у Києві навколо Миколи Холодного, в Одесі — Олекси Різниченка, Донецьку — Володимира Міщенка, Чернівцях — Анатолія Добрянського, Вінниці — Михайла Каменюка, Чернігові — Олександра Самійленка...

Спроба львівського поета Гриця Чубая об'єднати розрізнені неформальні літгурти у республіці за допомогою підпільного часопису «Скриня» зазнала краху. «Скриню» після першого ж номера КДБ накрило мокрим рядном...

... **П**лебейство чуже для Петрарки. Майже в чотирьохстах поезіях про кохання він не лізе у пазуху чи під спідницю. Можливо, в житті Франческо десь цим і погіршив, однак у віршах того не афішує, далекий від натуралізму. Відданий син свого народу, він ніде не стилізується під народні грубощі, хоча й не дотримується нормативної естетики. Світське в його «Канцон'єре» не антагонізує з нормами християнської моралі, утверджує чітку гармонію слова і дії.

Значно «агресивніший» за Петрарку (якщо взагалі до Петрарки можна застосувати цей термін) Ми-

На знімку: так виглядала книга заборонених поетів-шістдесятників, видана за кордоном.

хайло Каменюк. Пояснюється це, на наш погляд, тим, що Григорівка більш як на чотири градуси лежить північніше за Ареццо і знаходиться приблизно на 48 градусі північної широти. Чим далі на північ, тим більший у людини страх перед холодом. І тим дужче у неї виражений інстинкт самозбереження. Окрім усіх інших, людством керують термічні закони...

Якщо є на світі рай, то це Вінниччина. Природне середовище формує наш темперамент, характер, культуру. Що не археологічний пам'ятник, то жіночі статуетки. Жінка тут була оточена ореолом ще в кам'яному віці.

... **Д**есь на берегах холодної Неви осів Каменюків земляк із Могилів-Подільського, керівник прославленого ансамблю «Яблуко», композитор Олександр Морозов. В ансамблі співає зірка естради Марина Капуро, одна з Михайлових улюблениць. У модерній рок-інтерпретації успішно пропагують серед молоді російську народну пісню. Та ось Олександр кладе на музику українську пісню «Здрастуй, мамо! Здрастуй, тату!». Вона звучить нині у феноменальному виконанні Іво Бобула і самого Морозова. Правду сказано: «Нема пророка у вітчизні своїй...»

Якщо людина сидить на одному місці, вона обростає мохом. Протягом 1323-37 рр. Франческо Петрарка здійснив подорож до Північної Франції, Фландрії, Німеччини, відвідав «вічне місто» Рим. Не менш барвиста географія Каменюкових творчих турне: 1976 – Болгарія, 1981 – Західна Німеччина, 1982 –

Франція, 1988 – Угорщина, 1989 – Польща, 1994 – Румунія...

Заново відкривав світ, і сам відкривався світові. На відстані серця стояв перед живописом Леонардо да Вінчі й Сальвадора Далі. Працював у каталогах бібліотеки у Сорбоні, де в середні віки навчалися спудеї з України, зокрема, і з Поділля. Доторкнувся духовності інших народів, поспілкуватися в незнайомих тобі досі країнах з молодим поколінням, почути й побачити, чим воно живе сьогодні і що планує на завтра, покласти квіти на забуту могилу, а потім піти і стати на коліна у Соборі Паризької Богоматері, а чи Святого Петра у Римі – хіба ще існують у світі цінності, якими це можна компенсувати?

Розповідають, коли після вивчення досвіду викладацької роботи в Альбертському університеті один кандидат наук повернувся з Канади до Києва і повантажив у таксі натрамбовані «досвідом» валізи, в авто полопались колеса... Каменюк привіз з Франції флакон духів для дружини та кленовий листок з мосту Мірабо. «Я завжди глибоко зневажав багатство», – напише Петрарка у «Листах до нащадків».

Михайло Каменюк уміє любити – і любить! – не жінок, а Жінку. Жінку-матір, жінку-дружину, просто Жінку.

**До мами хочеться, до мами...
Ввійти по груди у село,
Де хат солодкими димами
Моє дитинство одцвіло, –**

пише він у першій збірці «Чотири струни».

Не ностальгія по так званих «рідних колгоспних полях», а урбаністична суєта відіграла в душі ліричного героя роль каталізатора відцентрових тенденцій. Герой не шукає на мапі Робінзонового острова. Дорога кличе його до Матері. Гнаний вітрами калиновий листок намагається повернутися до рідної гілки. Михайло Каменюк немовби реалізує постулати Петрарчиних трактатів «Про самітницьке життя» (1341-66) та «Про чернече дозвілля». Петрарка афішує насолоду природою подалі від мирської суєти. Звучать ці інтонації і в Петрарчиних «Буколіках» (1346-57). За вірєць буколічної поезії у Каменюка може слугувати пастельний вірш «У матері» в збірці «Чорнило для Геродота»:

Мій вогнику – маленьке тепле «вдома»,
Незмінне повз події і літа.
Городом стежка в'юниться знайома,
І ясен знов прибулого віта...

Поет інтуїтивно проникає в сутність речей. Друга його збірка – «Брати по вогню» – вийшла 1978 року в одеському «Маяку». У часи застою цей «маяк» не одного автора посадив на мілину. Є у збірці данина «соціальному замовленню». На щастя, повз Циклопове око проскочило кілька хрестоматійних речей. Серед них:

Запросини

Гайнем до нас, в м'яку розлогість мови,
Подалі від суєтності й дрібниць,
В нас холодок правдивної діброви
Межує з жаром виспілих пшениць.
Гайнем до Літина, махнем в кипуче літо,

Де гомонить комбайнів дужа рать,
Де липи всі цвітуть несамовито,
Заповзялися світ причарувать.
Цвіти, світи на серці, краю милий,
По щирості, по щедрості один.
Щоб знали, не минали, приїздили,
Задумано торкалися глибин.

«Комбайнів дужа рать» звучить дисонансом. Рать – термін із військової сфери. У вірші він виглядає монстром. Бо «дужа рать» якраз і провокує суєтність, від якої герой сподівався гайнути «в м'яку розлогість мови».

Нікому, а на Україну Михайлові Каменюку написала сердечного і розпачливого, останнього у своєму житті листа талановита білоруська поетка, Михайлова ровесниця Івґа Яніщиць. Вона не могла змиритися з нестерпною суспільною атмосферою у Білорусі і десь у 70-х викинулася у Мінську з вікна висотного будинку.

Антологія молододі білоруської поезії «Калинові мости» (Київ: Молодь, 1969). Автор передмови «Новий вирій» Олег Лойко бачить юну авторку серед третьої поетичної повоєнної хвилі, що припала на другу половину 60-х. В антології Івзі відведено чотири сторінки. На них 4 поезії молодого обдарування, фотознімок невинного дівчати біля берези, три скупі рядки біографії: народилася 1948 року в селі Рудці на Пінщині. Студентка третього курсу філфаку Білоруського державного університету...Як вона любила синьооку Білорусь!

Та ж туди ведуть усі стежки,
 Без прикмет пізнаю здалеки
 Любий дім, де сплинув вік дитинний,
 Як весняні з яблунь пелюстки.
 Ще не все оспіване в тім краї,
 Трави – аж п'яніє голова.
 Ти сама. Ще й літо не минає,
 В польові простори порива.
 На світанні росням розбуджуй,
 Ти мені дарунків не шукай:
 Поклади на щастя білий кужіль –
 Ткати́му дорогу в світлий край.

Познайомилися з Михайлом на Всесоюзному фестивалі молодих поетів у Горькому. Закохалася, напевно, не тільки у його поезії. Читав в її ласкавих очах святі почуття. Проте належав уже іншій. Так розпорядилася Доля.

Вкарбувалася у пам'ять Беатріче з Пінцини.

Жила людина. Залишився пожовклий конверт із мінським штемпелем. У висотнім будинку на Поділлі...

Куртуазно-рицарська поезія виникла у XII-XIII ст. як заперечення церковної літератури, що базувалася на аскетизмі й схоластиці. Розвиваючи і примножуючи традицію куртуазної поезії, Франческо Петрарка створює ідеалізований образ чарівної феї. Він екзальтований грацією її тіла, рухів – малює живу людину, а не її геометричну схему...

У марафоні з Петраркою Каменюк сміливо ігнорує соцреалістичні догмати, за якими героїня

обов'язково мусіла бути вихована в комуністично-му дусі (Оксана у «Загибелі ескадри» Корнійчука, Меланія Чобітько у «Соняшниках» Гончара), насміхатися з материнських ікон, а, отже, і з матері («Пісня трактористки» Тичини), рятувати не добитого петлюрівцями більшовицького головоріза («Червона хустина» Головка). Так, у вірші «Мій смутку ніжний...» Каменюк звертається до читача з наступним одкровенням:

...й коли ми прокидались для любові,
 на нас дивились дикі голуби.

Голуби тут виступають уособленням Природи, з якою закохані опиняються віч-на-віч, немов перед Матір'ю Божою.

У сотому сонеті Петрарка опоетизовує «одне із сонць, що виграла в вікні, а друге – у зеніті». Під першим сонцем мається на увазі Лаура. Якби на її місці була Світлана Йовенко, вона Петрарці відповіла б:

Вже те прекрасно, що ти є,
 Що знаю я про це,
 Що струм гарячий з серця б'є,
 Коли лице в лице...

У вірші «Дружині» Михайло Каменюк свою судження, як і Петрарка, теж наділяє надприродною силою:

І зорі вечірні,
 І сонце мов
 Ще сяють для мене
 Тому, що ти є.

Петрарчине і аналогічне Каменюкове повідомлення докорінно міняють наше уявлення про геліоцент-

ричну систему, завчену нами із перлу Валентина Бичка «Пісня про Сталіна»:

Ще ж так не світило нам
Сонце на землі,
Мабуть, воно в Сталіна
Побуло в Кремлі.

У коломийці, наведеній у творі Валентина Мораза «Хроніка опору», народнопоетичні образи затьмають псевдохудожні фікції всіляких бичків:

А як прийшов мій миленький,
Дорогий соколик,
Так ся свічки розгоріли,
Що ймився престолік.

Як і в поезіях Петрарки та Каменюка, вустами ліричного суб'єкту коломийки співає Кохання...

Якщо віршами до Лаури Петрарка, можливо, випускав пару, сублімував ними нереалізоване лібідо у площину художньої уяви, вигаданої собі фата моргани, то Каменюкове еротичне п'ятиборство пояснюється, швидше, усвідомленням отого Олеся: «Цілуй, цілуй, цілуй її – Знов молодість не буде!». Яке в житті все ефемерне – наштовхує на роздуми Михайло Каменюк у «Птахів безодні»:

Помаранчева хустинка,
Гріх в очах сія...
Валентина, Валентинка,
Молодість моя...

В екзистенціалістських координатах локалізують медитації про швидкоплинність життя у Петрарчиному 190-му сонеті:

Майнули дні мої, неначе лані,
Завдавши розкошів на ока змиг.
Лиш прах од них я вихопити встиг –
Це спомини, гіркотні і кохані.

З коханим образом у серці сходять з арени життя і ліричний герой Михайла Каменюка:

Спориш цвіте до снігу...

Цвіте спориш, як сивина на скронях.
Літа мої, куди це ви, літа?
Лишень зацвів любові пізній сонях,
А вже із граба листя облита.
Цвіте спориш. Вбирає так завзято
Життя непоказна його краса.
Тепла нам залишилось небагато –
Морози ранні та їдка роса.
Траво цілюща, тишишся в обнови,
Нащо тобі сумні мої слова?
О, не питай відважної любові,
Як між людьми нелегко їй бува!..
Такий ось – неприховано хороший,
Такий ось – ув очах її ношу –
Ступаючи по голосній пороші,
Я принесу букетик споришу.

Принести букетик споришу – в цьому й полягає філософія життя.

У 11-му сонеті Петрарки (переклад Нефроса) герой хапається за голову:

Тоді мене безпечність молодеча
Зловила, донно, в сіті ваших віч.

Каменюк, далебі, обачніший. Цього голими руками не візьмеш. У «Птахові безодні» він пропонує обраниці:

Подай надію золоту,
Не на любовні сіті –
Поцілуватись на льоту
І щезнути у світі.

У передмові до «Избранной лирики» зроблено акценти, що Петрарка «полюбляє гратися словами і римами, вдається до міфологічних образів та паралелей, використовує складні риторичні образи і антитези. Так, ми постійно зустрічаємо в його сонетах гру словами: *Laura* (Лаура) і *lauro* (лавр), *Лаура* і *l'aura* (вітровіння, легім). Він називає свою наречену вітерцем, що гонить його вітрильника. Порівнює її з вічнозеленим лавром... Його найкращі сонети і канцони написані стисло, лаконічно...»

Аналогічні компоненти подибуємо в художньому арсеналі Каменюка. Щоб не бути голослівними, наведемо деякі з них:

Я – такий, щоб знала, я – такий,
Я – гіркий, як вересень гірський.

(зб. «Птах безодні»);

...як вроди,
просто...
просто
ти...

(зб. «Птах беходні»);

...пора дощів
для радощів,

що в зелені
поселені,
що в гомоні –
його мені
даровано
згорьовано...

(зб. «Місячна ніч в Григорівці»).

Куди б не закидала Петрарку доля, якими б громадськими справами він не займався, серце його було біля Лаури. В армії на Кавказі Каменюк обтяжує себе думками не про те, як повище підняти на муштрі ногу, а витає в них над рідним Валиним, а тепер і його, селом. Перед нами – цикл «З солдатських зошитів»:

У Івчі сніг, незайманий, як ліжко,
Яке для мене постелила ти.

«Івчаніану» доповнює вірш «Івча» у збірці «Прямовисний вітер».

– Перед вікнами нашої хати 1971 року згоріла дерев'яна церква, – згадує Люба Киринок. – Ми з Валею (рідною сестрою, дружиною М.Каменюка – **М.Х.**) інтуїтивно відчули: горить наше дитинство.

Нібито загорілося в церкві пріле трав'яне борошно. Іншого місця для його зберігання, як бачите, не знайшлося.

У Григорівці церкву зруйнували наприкінці 50-х. Довго не тягли...

І не було кому поскаржитись, до кого прихилитись.

На старий Новий Рік 1996-го у Вінниці нам зустрівся голова колгоспу «Промінь» із села Вендичани Могилів-Подільського району Іван Кузьмич Григоруk, виходець із Івчі, 1947 року народження:

— Оце бачите шрами? — показав він на руки. — То сліди опіків. Коли горіла івчанська церква, мій батько був церковним сторожем.

Любин (Валентини Каменюк) дід Меркурій — героєм Стельмахових романів, засновник радянського комнезаму. Репресований і знищений...радянською владою.

Пізними зимовими вечорами, змучений, повернувшись із роботи у Вінниці, Михайло вмикав у Івчі «Спідолу» і записував на магнітофон вірші із виданої за кордоном збірки «Крик з могили» заарештованого Миколи Холодного. Їх транслювала радіостанція «Свобода».

Поруч, у колисці, тріпотів ніжками тендітний Тарасик.

Валя благала: — Мішка, не записуй. Посадять — на кого мене покинеш?

— Не слухався — записував...

Пригадується Михайлові, як із Ужгороду, ближче до Європи, до свого університетського товариша, земля йому пухом, цікавого поета Петра Савченка час від часу наносив візити Петро Скунець і влаштував на Вишеньці свої підпільні літературні вечори. На них він читав антифашистську поему про Дмитра Вакарова. Насправді ж та завуальована поема була

спрямована проти комуністичної деспотії в СРСР. Серед студентства ширилися її списки. То була бомба сповільненої дії.

А чи багатьом сьогодні відома детальна історія з отим Каменюковим віршем «Україні»? Хлопці тоді дали його до інститутської літстудійної стінгазети «Червоні вітрила». А Вася Щур, він тепер викладає в інституті естетику, синім по жовтому намалював заголовок. Ректор Іван Павлович Грущенко як побачив — ледве крізь землю не провалився! Чаша його терпіння переповнилася. Йому ще до того муляла око літстудійська стіннівка. В супроводі почту ректор власноруч підійшов до стіннівки, вичитав, про що донесло, — газету зірвали.

На лекціях панувала така нудьга, що дехто прос-то дрімав, перечікуючи до перерви чи до обіду. А наш поет пускав у Валин бік, доньки сільських вчителів, паперові літаки з написаними тут-таки віршами. У віршах освідчувався у коханні. Один такий літак сів на стіл викладачці. Та прочитала записку і розгубилася. Довелося міняти стратегію.

Портфелями наносили до гуртожитської кімнати западного сіна, розібрали ліжка, склали у кутку і почували себе на імпровізованому стіжку серед сільської ідилії, запахло домівною. Пригадалися юнакам бурсацькі традиції часів Григорія Сковороди та їхнього земляка Анатолія Свидницького, до пізньої ночі не вщухали диспути на літературні теми. Якось «добра душа» пронохала і донесла «куди слід». Отут уже

запахло смаленим. А ще й цей вірш і заголовок...

Мусили спуститися з небес і перейти у підпілля, в прямому значенні слова. У підвальному інститутському приміщенні влаштували собі оригінальну студентську кав'ярню «Поетичний шинок». Щось на зріз «стійла Пегаса»... А це дуже насторожило інститутське начальство та обласні ідеологічні служби. І організував Грущенко над вільнодумцями суд Лінча. По суті, каміння полетіло в город Каменюка та жменьки його друзів з літстудії. Ректор вимагав вигнати «антирадянщиків» з інституту і комсомолу. Але студенти не спіймалися на гачок. Вони засвистали Грущенка. Причому, зібрали в інститутському амфітеатрі лише філфак. Аби полум'я не перекинулося на інші факультети, «сторонніх» не впустили. Згодом, кажуть, той амфітеатр охопило полум'я, у прямому значенні слова.

Першого ж року навчання у Болонському університеті Петрарка теж опинився в епіцентрі студентських заворушень. 1321 року на знак протесту проти судового процесу над кількома студентськими ватажками Болонський університет оголосив страйк. Усе студентство, а з ним і Петрарка, залишили університет і перекочували до Імоли. Заняття відновилися аж наступної осені.

Вінниця кінця 60-х рр.. XX ст.. Не чекаючи відраховування із вузу, Михайло Каменюк бере академвідпустку і йде працювати до обласної молодіжної газети...

... **Д**оля учнів повторила долю їхніх вчителів. Після того, як Михайло Каменюк взяв академвідпустку, вийшла якась чергова постанова ЦК КПРС про посилення ідеологічної роботи. На «розсадник націоналізму», Вінницький педінститут, зі скороспеченою промовою був кинутий перший секретар Вінницького обкому партії Таратута. Гумористи розбивали його прізвище на дві частини: тара тута.

Із зали надійшла записка: «А як це воно сталося, що в обласній комсомольській газеті працює націоналіст Каменюк і пропагує свої погляди?». Таратута пообіцяв розібратися. І розібрався. Довелося Михайлові змотувати із газети вудки і пошвидше закінчувати навчання.

На листку календаря – 1971-й. Залишається рік до спілчанського пленуму по роботі з молодими. Уточнюються списки непокірних. Перша сторінка «Літ.України» рясніє інформаціями про соцізамагання Спілки письменників із трудівниками Бороджанини. Що до чого прирівнюватиметься при підведенні підсумків змагання – центнери списаного паперу до центнерів вирощеної свинини – не повідомляється.

Поетове студентське життя підходить до фінішу. Хотіли з Валею взяти призначення на крайню точку України – до Миколаївської області, щоб підняти там рідну мову. Взяли? Михайла спробували заваляти на державному екзаміні з горезвісного наукового комунізму – опеклися. Тоді вирішили запрото-

рити в Сказинці на Могилів-Подільщині, щоб був «при руках». Десь у ті місця колись виспали із Риму опального поета-новатора Овідія. Ті Сказинці відповідали своїй назві, бо славилися на усю Подністрянщину сказаним самогоном. Може, там би й спився та загинув, як Григорій Тютюнник, Маргарита Малиновська, Василь Діденко.

А куди попрямувала пані Валентина? Її на тому ж «науковому комунізмі» запитали, куди їде?

— До Миколаївської області.

— А ще хто туди їде?

— Каменюк.

— Ага, Каменюк...— і поставили трійку. Всі інші предмети обоє склали куди пристойніше.

Психологія і естетика «неприйняття дійсності» у Петрарки і Каменюка не зводиться до ритуальних сумувань «про сердечний і людський спів». Їхні болі — вистраждані, пропущені через власне серце, а ще частіше — затамовані в ньому без афішувань і ставок на винагороду. Чи захоронення на центральній алеї міського цвинтаря, як компенсацію за перенесені муки.

Боротьба продовжувалася. Поет узяв відкріплення від Сказинця і знову повернувся до обласної молодіжки. Її редактором він стане пізніше. А поки що його, Сашу Гетьмана (нині покійного) і Галину Стебновську звільнять з роботи в газеті за «читання і поширення праці Івана Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?». У «Вінницькій правді» на цьому пого-

рить молодий прозаїк Володимир Сидоренко. Цього доведуть до депресії.

Але не подумайте, що звільняли за політику. Мотиви Каменюкового звільнення сфабрикували в найпримітивніший спосіб. Поет тоді мешкав у дружини в Івчі, майже за півсотні кілометрів від праці. У березні дорогу розвезло, автобус на Великдень чомусь не прийшов, і Михайло Феодосійович на півдня запізнився на роботу. Керівництво звинуватило його, що засвятувався, і поставило дилему: або пишемо наказ про звільнення з занесенням до трудової книжки, або звільняйся за власним бажанням — і на всі чотири сторони. Гуманісти все-таки. Вибрав друге. Навіть не зважили, що у поета з дружиною щойно народився син. Немовляти йшов другий тиждень.

На волі довго гуляти не довелося. Постригли у солдати. Тарасик мав шість тижнів, махав рученятами, коли батько його поцілував перед дорогою.

Потрапив до військ протиповітряної оборони. Вартував в Арабатській долині вірменське небо. Як і в інституті, не розлучався з гітарою.

Тут хотілося б повернутися до інститутських перипетій. Аргументуючи свою правоту, Каменюк прилюдно послався на Марковську тезу: «Усе піддавати сумніву». А ректорові порадив керуватися в керуванні чияюсь творчістю формулою Сковороди: «Одне діло — епікопський жезл, зовсім інше — пастуша сопілка». Присутні заплодували, ректор бовкнув: «Ду-

рень!» – і вийшов із зали. Хтось із студентів кинув навздогін:

– Хто дурень, Маркс? – але Грущенко зробив вигляд, що не почув. У тридцяті він міг би загарміти до ГПУ за такі неоковирні вислови.

Такого не налякаєш. У 70-ті він пересів у крісло секретаря з ідеології Вінницького обкому КПУ. Звідти катапультиувався на ректора Київської ВПШ (для неспокушених – Вищої партійної школи). Зірка його закотилася після фіаско ГКЧП. Але грущенки не пропадуть.

Спливли роки. Над будинком колишнього Вінницького обкому КПУ замайорів жовто-блакитний прапор незалежної України. А ми пишемо ці рядки і думаємо: хто ж із місцевих літераторів тоді, на порозі 70-х, поспішив їм, юним «марксистам», на виручку? Непересічний могилів-подільський перекладач і поет Іван Глинський, що сам ходив з ярликом «націоналіста», «по-земляцьки» увігнав ножа у спину Михайлові Каменюку, Ніні Гнатюк та Андрію Гудимі опусом «Як вітряки хрестяться...» у журналі «Вітчизна», де заступником редактора працював також земляк – Володимир Яворівський. Це було літературне вбивство на замовлення. Якраз КПУ воювала з так званою патріархальщиною і архаїзацією мови. Раніше рідна партія товклася по «етнографізму». Глинський приписав облюбовані ним жертви до антиісторизму, попівщини та «празької поетичної школи».

Празьку школу репрезентували розстріляні або замордовані фашистами Олена Теліга, Олег Ольжич, Іван Ірлявський та ін. У роки другої світової війни вони створили в Україні антифашистський Рух Опору. А оскільки були українськими патріотами, то сталінська пропаганда видавала їх за «фашистських посіпак».

Цього було достатньо, щоб новоявлені вінницькі «пращани» стали білобілетчиками в рідній соцреалістичній хаті. Але незабаром і їм випаде проходити в соцреалізмі адаптацію...

Симптоматична, до речі, така деталь. Пильний І.Глинський у першій Каменюковій збірочці «Чотири струни» (замовлення на яку згодом надіслала бібліотека Гарвардського університету) запримітив одну особливість: «Одначе в дальшому розділі «З літніх настроїв» з цього мажорного стилю не залишилося нічогосінько». Коментарі, як то кажуть, зайві...

Намагаючись штучно відкрити золото, алхіміки відкрили безліч цінних хімічних елементів. І.Глинський, того не підозрюючи, надібав ідейно-стилістичний міст між Каменюком і Петраркою. Про Каменюка він твердив, що «багатенько рядків книжки ("Чотири струни" – М.Х.) писала рука якогось набожного пійта-прочанина».

Об'єктивно, як поет, І.Глинський не зняв зірок з неба, і через багато літ після його моральної, в даній ситуації, і фізичної кончини «пійт-прочанин» мав усі підстави, щоб проігнорувати його одіозну фігуру, проте вчинив по-християнськи. У передмові до збір-

ки В.Берка «Роковини» М.Каменюк теплими словами відгукнувся про вінницьке літературне Придністров'я: «Тут творили прекрасні українські поети... Ніна Гнатюк, Ганна Чубач, Петро Перебийніс, Іван Глинський...».

Каменюк не став у позу, зумів за деревами побачити ліс. А це вже по-петрарківськи. 1367 року Франческо Петрарка написав трактат «Про своє і чуже невігластво». Поет і вчений зі світовим ім'ям, Петрарка своє невігластво назвав першим.

Великий педагог Песталоцці вчив: «Не за допомогою нашого інтелектуального розвитку... досягаємо ми внутрішньої єдності з самим собою і згоди з оточенням. Ні! Лише за допомогою любові, вдячності і довіри...». Отже, не вмер у Каменюкові педагог! І оті його поетичні рядки: «Серед моря смутку і тривоги хай тебе любов моя спасе», — були не просто красивою популістською декларацією.

На Каменюка І.Глинський почепив такі ярлики: «а ля Семенко», «мінорна тоніка, молодомузівські, символістські та до них подібні образи, ритми, навіть строфіка», «натуралізм», «безсиле мистецтво для мистецтва», «неприховане штукарство», «бальмонтське» малоестетичне в даній поетичній ситуації «ссссс-ичання...», «формалістичне накопичення називних речень», «на старих символістських та імажністських дріжджах заквашено і цей вірш» («Я сонце слухаю у січні...» — М.Х.).

Міряючи літературним аршином І.Глинського,

«формалістичне накопичення називних речень» можна закинути видатним творцям української, зокрема, й радянської, літературної класики. Бо називні речення широко використовуються в літературній практиці зі стилістичною метою. Називні речення у шкільному підручнику з української мови 1987 року проілюстровані творчістю О. Донченка, О. Гончара, П. Усенка, Ю. Збанацького... У підручнику 1996 р. — О. Олеса, В. Чумака, М. Хвильового, Г. Косинки, П. Тичини, В. Сосюри, Д. Павличка, В. Близнеця... Стаття «Асиндетон» у перевіреному-перепровіреному «Словнику літературознавчих термінів» 1971 року підкріплена називними реченнями із М.Бажана:

Хрипіння коней. Вигук. Гуп копит.

Сталь цілить в сталь. Удар списа об щит.

І.Глинський резюмував, що у збірці Михайла Каменюка «мало віддзеркалено світосприймання людини нового часу, основних реалій сьогодення, нелегкість сьогоднішніх ідеологічних битв». Не стане Глинського, і в інтерв'ю журналові «Соціалістична культура» (1987, №12) секретар СПУ Володимир Канівець битиме гвалт: «Щеодавно на приймальній комісії СПУ було розглянуто 65 справ. Жодного літератора, який би заявив себе як автор творів про В.І.Леніна, про Жовтневу революцію!».

Кінець-кінцем, І.Глинський виносить присуд: збірки безідейні, «і трохи дивує, що Вінницький обком ЛКСМУ відзначив їхніх авторів обласною комсомольською премією ім. Миколи Трублаїні».

До статті додано ідейну ілюстрацію: робітник замахнувся молотом на розгублену юрбу, серед якої розпізнаємо білогвардійця, попа у рясах та з хрестом, тощо.

Авторів, що удостоювалися таких рецензій, у повоєнні роки відправляли до Караганди та в інші «не столь атдальонние райони...»

Витяг із промови Л.Ф.Ільчова на зустрічі керівників партії та уряду з діячами літератури і мистецтва 17 грудня 1962 року: *«Надо, однако, быть бдительными и непримиримыми ко всяким неверным тенденциям и идейным шатаниям, помнить, что формалистическое фокусничество – не безобидные шалости, а капитулянтство перед чужой идеологией».*

... Після демобілізації узяв Михайла Каменюка на працю до літинської райгазети «Радянське життя», тепер «Літинський вісник», Іван Онуфрійович Буран – людина виняткової громадянської послідовності і толерантності. Більше не брали нікуди. В однієї доброї єврейки в Літині найняли з дружиною квартиру. На цій квартирі, а також у помешканнях фотокореспондента «Радянського життя», татарина Івана Величка, вчителя, колишнього партизана Степана Киринюка, вчителя фізкультури Тополі, журналістів Василя Лаврівського, Діми Шугайла, Миколи Рябчука, у хаті Валиних батьків у Івчі влаштовували нелегальні літературні вечори за участю автора цих рядків, що за збігом обставин вирінув на

подільському обрії. Такі вечори, в умовах виняткової конспірації, були зумовлені страхом опинитися біля білих ведмедів за одне необережно сказане слово, підслухане професійним чи аматорським вухом. На квартирі журналістки Людмили Півторак проголосили Літературну Студію Устима Кармалюка. Офіційно вона рахувалася при райгазеті. Небагато води сплигло – і Людмила удостоїлася «копіки» дяків із Контори Глибокого Буріння. Допетрали-таки, що скорочена назва студії утворює абревіатуру СУКа. І закрутилася карусель! У кожній літсторінці «Радянського життя» райком неодмінно знаходив якусь ідеологічну диверсію.

Мою статтю про М.Коцюбинського 30.10.75 р. мусіли опублікувати під псевдонімом «М.Костенко», поклавши в його основу ім'я та по батькові автора. У ній з проекцією на тогочасся було висловлено протест проти адміністрування в мистецтві царської доби. Царська доба була пришита сюди білими нитками.

Задушливу атмосферу тих днів екстраполює вірш Михайла Каменюка «Літинське каприччо». Аналогічну атмосферу передав Коцюбинський у новелі «Інтермеццо». Вона датована 1908-м роком. Період розгулу століпінської реакції після поразки революції 1905-го року. А наші плечі тоді впало дві катастрофи. Задушення хрущовської відлиги з усуненням Хрущова від влади 1964 року і поразка Дубчекової «празької весни» після окупації Чехосло-

ваччини країнами Варшавського договору 1968-го. На початку 70-х переслідуваний Сергій Параджанов не випадково прагнув екранізувати «Інтермеццо». То була потреба душі.

Розпинали літинського редактора навіть за опублікування перекладів з Расула Гамзатова, виконаних «ніким Холодним». Переклади підготував до друку Каменюк. У дружини могли б посивіти коси лише від одного того, скількох замовчуваних авторів Михайло надрукував у різний час і по різних виданнях, підставляючи власну голову під інквізиторську сокиру.

Серед перекладів з Гамзатова була така строфа:

Тремтять холодні роси на жоржині,
І літо уже втратило ціну.
Пташки, які співали батьківщині,
Міняють рідний край на чужину.

До редакції миттю пролунав телефонний дзвінок:

– Ви знаєте, про яких пташок пише цей ваш горе-перекладач? Та він же відщепенців прославляє, таку вашу мати!...

В умовах австро-угорської монархії Іван Франко створив цикл «Веснянок». Вони мали революційний підтекст. В образі весняного грому Каменяр зашифрував назрівання революції. При перекладі Гамзатова були тенденційно підібрані вірші, адекватні за силою реакційного режиму Щербицького в Україні.

Докопалися, хто й коли познайомив Каменюка з Холодним. А зробив це 1974 року заступник директора Вінницького обласного краєзнавчого

музею з наукової роботи, інтелігент у найвищому сенсі слова Федір Петрович Шоломай. І він родом з Івчі. Взятися за Шоломая. Довели до того, що людиною опинилася в неврологічному диспансері.

1971 року в одеському видавництві «Маяк» побачила світ перша збірка Михайла Каменюка «Чотири струни». У ній є цикл «Сніг іде». При бажанні у ньому теж можна надбати багатозначності та недомовки. Тоді у провінційних сторожових структурах було прийнято читати «між рядками», шукати в авторів, особливо молодих, «подвійне дно». Що, сніг іде? Значить, ностальгія по хрущовській відлизі. Один лише рядок «вірмо, дочко, у воду живу» із Каменюкового вірша 70-х «Незакінчена казка для дочки» (його поталанило опублікувати аж 1985-го року у збірці «Чорнило для Геродота») вельми пильному редакторові дозволяв торочити:

– Це вам націоналістична «Жива вода» Яновського сниться.

Каганович тероризував Рильського за вірш «Я – син країни Рад». Це ти, репетував «вождь українського народу» – так тоді офіційно величали Мошка Лейзеровича – про чорні козацькі ради мариш! Після таких закидів самого Люципера оспіваєш...

Перепало у Вінниці на бублики авторів та популяризаторам вірша-балади «Чоловіча сорочка».

Цілий вік прожила сама,
Чоловічу сорочку прала.
Чоловічу сорочку прала,
У суботу на лаві клала.

І не відала, в чому річ:
Десь сорочка зникала за ніч.
А у п'ятницю рано вставала,
То на лаві її заставляла.
Видно, хтось в ній ходив на роботу –
Знову прала її в суботу.
Цілий вік, так вже бути тому,
Ні хвилини ні з ким не стояла.
Цілий вік невідомо кому
Чоловічу сорочку прала.

Цього вірша Каменюк знав напам'ять з передач радіо «Свобода». Так, по пам'яті, і відтворив його у райгазеті. Вірша ж було написано ще у Микуличах, під Києвом, за три роки до авторової депортації у Вінницю, під адміністративний нагляд.

У Вінниці, у 21-й школі, автор вірша від матері своїй учениці Моринець, вона викладала в музичулиці, почув, що її мати упродовж життя прала сорочку полеглому на війні чоловікові. Є вірш на цю тему у молдавського поета Григорія Вієру. Образно кажучи, «Чоловіча сорочка» – то Петрарка навиворіт. Петрарка все життя, мов ідучи до церкви, прав і прасував шовкову сорочку пам'яті про Лауру...

Та на обговоренні авторових поезій старий письменник, емтеєсівський комсорг 30-х років, довго зазирив у вічі:

– А це не тому дезертирові вона її прала, що тридцять років у Шаргороді на горищі переховувався?

«Вінницька правда» саме розповіла про якогось баптиста, що ухилився від військової служби.

Каменюкові трохи пощастило. У 67-му Вінницький педінститут запросив Дмитра Павличка. Були вареники, випивка, танці. Михайло теж привселюдно прочитав свої поетичні спроби. Де-де, а в інституті його знали. Павличко сказав:

– Юначе, Ви пишете вічні речі, – сказав про згадувані вірші «Україні», «Замість притчі над забитим собакою», «Українська делегація в Петра І».

Сказав і надрукував дещо в «Літературній Україні». Щоправда, ще й потім на рукописи, які Каменюк пропонував до видавництва, літературні заробітчани методично писали негативні закриті рецензії.

– *Перед тим, як з'являлася на світ перша збірка молодого автора, – розповідає поет, – вона проходила через руки цензорів та безлічі інстанцій, і, щоб виправдати своє існування, кожен намагався щось у ній викреслити, до чогось причепитися. Кінецькінцем, од молодого пориву, ентузіазму, пошуку зоставався якийсь висмокотаний, обкарнаний, недолугий пшик. Набір уривків і сентенцій. Нічого гріха таїти, часто ми погоджувалися з усім цим, махнувши на «проходження рукопису» рукою. Ми погоджувалися хай кастратами, але співати в хорі Папи Римського.*

А ще ж і зоологічний страх літературних конкурентів, що раптом ти потісниш їх біля корита. Вболіваннями за комуністичну ідейність літератури рецензенти камуфлювали турботу про власне благополуччя. Всілякі гур'єви, нагнибіди, клочеки та іже з

ними кружляли над твоєю головою, мов гайвороння, очікуючи, поки ти посковзнешся, або поки тебе опублікують за «бугром». Тоді вони пританцьовували:

— Ми ж попереджали, чий він духом дихає...

... Після публікації в «Літературній Україні» Володимир Якович П'янов запросив Михайла Каменюка на семінар молодих авторів у Ірпені. Керував семінаром досвідчений поет, автор ґрунтовних статей з теорії літератури Абрам Кацнельсон. Нині він благополучно переїхав до США на лікування. Зі всією родиною... У 60-х Абрам Ісакович мешкав в одній комуналці з П'яновим.

Згодом Каменюк стане учасником аж трьох фестивалів молодії поезії колишніх «братніх республік» — у Миколаєві, Горькому, Алма-Аті.

В Ірпені познайомився з самобутнім поетом Іваном Білим. Родом з Чистоголівки, за три кілометри від Чорнобильської АЕС. 1990 року у двомовному журналі «Донбас» він видрукував Каменюків переклад роману-гротеску Володимира Войновича «Життя і незвичайні пригоди солдата Івана Чонкіна». Окремим виданням роман вийшов у видавництві «Дніпро». У перекладі бестселеру Войновича Каменюк подарував читачам щедрі пласти подільської лексики, її фразеологічних багатств. Хіба не приклад багаторічним «уболівальникам» за абстрактну красу рідної мови?

На фестивалях молодії поезії зустрічалися яскраві особистості. Не все було причесане під одну

гребінку. На одному з таких фестивалів щирим Каменюковим приятелем став друг Сергія Параджанова Давид Ованесян. Каменюк навіть не знав, що Параджанов перебував тоді в ув'язненні в колонії під Вінницею. Брат Параджанова Георгій, він працював юристом у Вінницькому аптекоуправлінні, вважав, що Серж сидить в Ізяславі. Щоб збити людей з пантелику, кінорежисера перекидали з місця на місце. Побував він у колоніях суворого режиму у вінницьких Стрижавці, Піщанці, куди 1966-го запроторили були В'ячеслава Чорновола; у Граневі на Стусовій Гайсинщині (у 70-х тут сидів київський журналіст-дисидент Олій Шелест)...

Під час фестивалю в Алма-Аті 1969 року Михайло Каменюк на радянсько-китайському кордоні ходив з прикордонниками в нічний караул, одразу після виступу на заставі (саме тоді відбувалися з китайцями інциденти в Кушці та на острові Даманському, на Амурі) і не відав, що тієї ночі у Григорівці перестало битися батькове серце. Вдома не знали Михайлової адреси і не повідомили про день поховань. Параджанов розповідав, що Іван Миколайчук знімався у «Тінях забутих предків», а в селі помер його батько.

Крім сумного і пам'ятного дуже алма-атинського епізоду, у творчих турне Михайла Каменюка були й позитивні моменти. На Липеччині, де народилася Марко Вовчок, познайомився з письменником Баюканським. Особисті контакти сприяли тому, що по-

етові твори з'явилися в перекладі балкарською, білоруською, болгарською, вірменською, кабардинською, польською, російською та іншими мовами, друкувалися в Канаді. На комі Каменюка переклав Серафим Попов. На сторінках республіканської газети Молдови «Тинерим'я Молдовеї» Каменюкові твори з'явилися в перекладі Стефана Лозіє.

3. Автограф для Джорджа Грабовича

«Усі естетичні платформи – відносні і ефемерні, як і нещодавні модні «платформи» у взутті. Однак познайомтеся, будь-ласка, ось із цією реліквією студентських років», – і поет витягує із шухляди грубезного альбома. На пожовклих від часу сторінках ретельно наклеєні цитати із творів Ніцше (пам'ятаєте «ніцшеанство» юної Ольги Кобилянської?), Шопенгауера, Ясперса, Хайдеггера... А на книжковій полиці стоїть томик Михайля Семенка 20-х років – його «Кобзар», «Інтермеццо» Коцюбинського, Ципріяна Норвід... Далі – величезний профіль Соломії Крушельницької, що оперним співом покорила Італію, а красою – Івана Франка.

«Петрарка був не лише великим письменником, але і не менш великим читачем», – акцентує дослідник його стилю М.Томашевський.

«Дальні відгуки громів жадібно ловлю», – написав Каменюк у 70-ті.

– Є тут і Ваш, Миколо, трактат 70-х років «В одному вагоні, але не в одному ешелоні». За цей манускрипт, якби знайшли, мені відміряли б років сім. Від Вас не чекали, що у вінницькому засланні зніхаєтесь з марфутинцями та «націоналістом» Никандром Настюком. Сподівалися, бачите, що на благодатному хреснотерпимому Поділлі напишете «потрібну» збірку, а Ви себе бачили в іншому ешелоні, ніж літературні герої соцпраці. Рідна партія повсякчас піклувалася, щоб ми були оточені електропастихом і випасалися на випаленій луці. Коли ми в інститутському підвалі перейменовували студентський буфет на «Поетичний шинок», то інститутський партком іронічно посміхнувся: «Пуцай хахли пазабавяцца названієм, ані без етава жїть не магут». Та варто нам було прикрасити інтер'єр українськими рушниками, портретом Шевченка і раз на тиждень декламувати там поезії з політичним забарвленням, як шинок відразу ж пристукнули. Їхній ідейний батько теж починав із шинку... Тепер по студентських кімнатах стоять телевізори – і ніяких тобї дискусій. Секс, секс, секс та інші інтрижки. Теж політика: нехай сидять біля телевізорів, аби по мітингах не швєндяли.

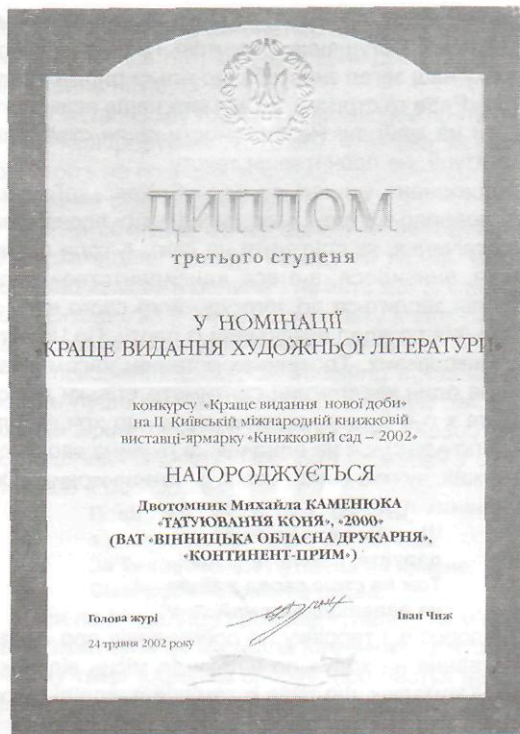
Чи не для того до приходу на Вінницьке телебачення Каменюка там працювало додаткових два канали – 33-й та 40-й, де процвітали порнуха, «велікій рускій язык», насильство та інша відеооблуда?

Публікуючи статтю про Петлюру, поет не збирався поспекулювати на Петлюриному прізвищі, захи-

ти політичного капіталу. У Парижі він стояв на місці вбивства Петлюри. У Проскуріві начебто петлюрівці вирізали Шварцбардову сім'ю, і Шварцбард, заховавшись у голуб'ятні і бачивши це, майже збожеволів, ходив наче маніяк. Петлюра до цього антисемітського інциденту не мав ніякого відношення. Але більшовики використали Шварцбарда, як націлену торпеду, щоб розправитися з політичним опонентом на еміграції. Досвіду їм не позичати... Українсько-єврейські стосунки – дуже складна і багатовимірна проблема. Росіяни до цього доклали багато не завше чесних зусиль, а керівні комуністи й поготів.

Поки республіканська преса розкачувалася, Каменюк перший опублікував замовчувані вірші «петлюрівця» Холодного. Саме так охрестили Миколу Костьовича російськомовні колеги у 21-й школі, коли він 1972 року з'явився на працю у кожусі і козацькій шапці.

Михайло Каменюк не вимагав від держави обласну пам'ятку йому напередодні 50-річного ювілею меморіального музею, ніколи не вигукував з-за високих трибун, що кипів у смолі. Хоч усі ми, словами вінничанина Петра Перебийніса, «на крилах своїх принесли запах сонця і талого льоду»... У російській «тихій поезії» був приречений на забуття

На знімку: диплом «Краще видання нової доби», яким на Міжнародному книжковому ярмарку у Києві було відзначено поетичні збірки М. Каменюка «2000» і «Татуювання коня»;

Микола Рубцов, якби його не відкрив, уже після смерти, Євгеній Євтушенко. Зрештою, і з Шевченкового доробку наш загал знає хіба що кілька рядків «Заповіту» і «Реве та стогне...» Така вже наша психологія: співати на майдані Незалежності після схвалення Конституції, не прочитавши тексту...

Нещодавно у листі до республіканської газети один ловелас від імені «ми, дисиденти» просвічував непросвічених, як слід жити на світі. А коли поцікавилися, виявилось, що все «дисидентство» цього добродія зводиться до того, що його свого часу за моральний розклад виключили із партії. По Чернігових, Миколаєвих, Троєщинах останнім часом з'явилось на один квадратний сантиметр стільки демократів та к о л и ш н і х дисидентів, що хоч греблю гати. І відчувається не одна чесна людина своєю серед чужих, чужою серед своїх. З Каменюкових «Окільцьованих птахів»:

Що у тюрмі я не сидів,
даруйте, в мене інші дані.
Тож не стою серед вождів
на велелюдному майдані.

Малоросик і теорію на орбіту вивів про «невистрибування на ходу» по шляху до місць відсидки. Устим Кармалюк, що тікав із кам'янець-подільського та літинського острогів і чотиричі – з сибірської каторги, на фоні таких теоретиків виглядає пігмеєм. Колоритно змалював Юрій Щербак шлях відданого рейхові Штюльпнагеля до крематорію: „Гуло полу-

м'я, рипіли коліщата вагонетки, але крізь цей гармидер проривався патріотичний крик доктора філософії: «Хайль Гітлер!»

В останньому трактаті «Про засоби проти будь-якої фортуни» (1358-66) Петрарка, як і Каме-нюк, стоїть на позиціях збереження рівноваги перед будь-якими сюрпризами життя.

У 66-й секстині, 90-му сонеті та ін. Франческо Петрарка віддає данину пейзажній ліриці. Воклюз (дослівно «закрита долина») лежить між річками Соргою і Дюрансою (Роною). Воклюзьку долину Петрарка обсервує в контексті думок про Лауру.

До пейзажних екскурсів Михайло Каменюк приносить публіцистичні акценти, немовби дає друге дихання віршу 17-річної Лесі Українки «Красо України, Подолля» із циклу «Подорож до моря» у своєму «Пейзажі з осоками»:

Поділля на красу не обікрасти,
з природою тут часто сам на сам.
За Тивровом, де путівець на Красне,
Сікейрос осокоїв не писав.

Якби не Михайло Горбачов, гулагівська м'ясорубка проковтнула б і Михайла Каменюка. У публіцистичному творі «Хроніка опору», про наступ на культурні традиції гірського українського села Космач, Валентин Мороз виступив на оборону колядки. І 18 листопада 1970 року на закритому судилищі в Івано-Франківську дістав за це 6 років спецтюрми, 3 роки таборів особливого режиму і 5 років заслання – ра-

зом 14 років покарання. Ще до путчу ГКЧП у збірці з символічною назвою «Окільцьовані птахи» Каменюк пропагував наступну істину:

**Оборона Буші, оборона Буші,
це для кожного з нас оборона душі...**

Два лаконічні рядки, а, по суті, одне речення з «поезосимфонії» (так її означив автор) «Кам'яна ріка». В інтерпретації по-максималістськи налаштованого поета «та ще» Україна змальована в образі кам'яної ріки, а Буша – це твердиня українського народу в боротьбі проти колоніального рабства. (Коли 1654 року до подільської фортеці – Буші вдерлося значно переважаюче оборонців 60-тисячне польське військо, дружина полеглого сотника Зависного Мар'яна, з маленьким сином на руках, підпалила і зірвала пороховий льох. Селище Буша розташоване неподалік Григорівки. М.Старицькому, що якийсь час мешкав і працював у Могилеві, належить драма «Оборона Буші»).

Між іншим, далі автор дає суттєве уточнення, що таке для нього Буша:

**Це – знання, що наш рід з крем'янистих порід,
що чужим не пройти річок наших убрід;
це – з достоїнством відсіч пророкам во лжі,
це – зневага до тих, що в міщанській іржі...**

Надія вмирає – остання. А поки що його ліричний герой б'є у Почаєві поклони («Видіння в Почаєві», зб. «Окільцьовані птахи»). І ось зненацька у свідомості визріває крамольна думка:

**Завтра буде пізно,
а сьогодні – ні.
Хтось на тому боці
запалив огні.**

Але Каменюк ніколи не шукав виходу із тунелю – під чужими смолоскипами. Він мужньо вичавлює із себе раба, вірить у нездоланність народного духу:

**Я – мамлюк, той, що сам собі пам'ять відсік,
що регоче у кожнім гувльвісі.
Я наймуся точити березовий сік
у безмежно державному лісі.**

Березовий сік – то солодкі стереотипи ширпотребівської правди. Поет доходить висновку: так далі жити не можна:

**Ах, які ж ви убогі, щоденні гроші,
інтереси, заковані в жмені!...
Стане тоскно до смерті злодійській душі,
як народ ворухнеться у мені.**

То був 1990-й. І народ ворухнувся! На референдумі 1991-го. Тепер ви збагнули зміст першої строфи у поетовому творі «Мистецтво поезії» зі збірки 1985-го року «Чорнило для Геродота»?

**А дні – що дні? Як трави на косу.
Дай тайну прошепчу тобі на вушко:
тремти, життя, – прекрасна Попелюшко,
ти ще не знаєш, що тобі несучу.**

Наближається полудень віку, і Поет відчув внутрішню потребу озирнутися назад:

**Пограли з життям ми уже у лози,
збоку поглянем давай...**

Вдамося і ми до принагідної ретроспекції. Гордістю «Червоних вітрил» у Вінницькому педінституті був молодший «брат» Михайла Каменюка, студент українського відділення філфаку Микола Бондар, він же й Колька Серий. Він писав оригінальні, унікальні, можна по праву сказати, вірші, в яких зливав слова, як це тепер практикує у львівській літературній групі «ЛуГоСад» поет семенківського покрою Іван Лучук, син нещодавно померлого поета-шістдесятника Володимира Лучука. Бондар-Серий писав:

дощ дощенту звабив
а знайдиво
то можемініг
по тім боці боцюнловожабо
заблукавши в косоощовіх

Зараз Микола — співробітник Інституту літератури НАН України, написав докторську. У нього вийшла прекрасна праця із аналізом поезії пошевченківської епохи. Він один з упорядників «Історії української літератури», авторів «Української літературної енциклопедії», написав аж на 60 сторінок глибоку передмову до найповнішого видання творів Бориса Грінченка.

— Хто ми? — риторично запитували літстудійці з «Червоних вітрил» самих себе і тут-таки самі ж відповідали: — Ми поети-футуристи, — навіть не підозрюючи, що футуристи і «Марфута» — від одного кореня...

Найвельми не переживають колишні літстудійці з «Червоних вітрил», якщо не впишуться в іконостас національних героїв. Інакше доведеться терпіти сусідство діячів, що відреклися від Сталіна і Леніна, тільки не від сталінських і ленінських премій. Нехай тиснуть вчорашні гвалтівники у черзі до Червоної книги. Все одно вартість творчого доробку вимірюється не тюремним стажем, а художнім рівнем творів, стильовим новаторством, магією слова, гармонією звуків, наповнених високою естетикою почуттів, що творять мессу і приносять людині очищення. А такими є Каменюкові поезії. Вони роблять з нього поета в петрарківському сенсі. Михайло Каменюк має свого читача і свою аудиторію. Ми знаємо це, як ніхто. Його вірші, а то петрарківський тайнопис його соборної душі, треба вміти читати, як орнаменти Кукавської церкви з мальовничої Могилів-Подільщини. Перефразовуючи Гемінгвея, у Каменюкових творах половина айсбергу знаходиться під водою. Так, у вірші «Фолк-тема» на вікову проблематику автор поглянув крізь петрарківську призму етичних табу, подільської духовності:

Бачу лагідну жінку...
Маю лагідну дочку...

При читанні Каменюка потрібно озброюватися спеціальним «ключем». Найкраще про це сказав сам поет у концептуальному творі «Бурштинове намисто» — чи не найяскравішому зразку його поетичної

пластики. Дозволимо собі процитувати цей твір зі збірки «Птах безодні»:

О, чом за цими буднями проклятими
все постає, як кажуть, без прикрас?
Ніхто так не хотітиме, як я тебе,
і ти про це зітхнеш іще не раз.
Ніхто вогню так хижо не черпатиме
з очих очей, в яких жура і сміх.
Колись ти затулялася Карпатами –
й я відкидав, немов серпанок, їх.
Була мого натхнення ти пір'їною,
я бавився тобою на льоту.
Ніхто не назове вже Україною
тебе одну – і грішну, і святу.
Не раз ще в пісні захлинуся боєм я,
в нім і тепер тону й не потону.
Ніхто-ніхто не зрозуміє полум'я,
яке застигло в краплі бурштину.

Цей один із Каменюкових шухлядних творів є класичним взірцем герметичної поезії, речі в собі, ієрогліфа ієрогліфа. В герметичному жанрі спеціалізувалися в період фашизації Італії італійські поети Квазімодо, Монтале, Саба, Сольмі, Унгаретті, Флора та інші.

Петрарка – найбільший герметик середньовіччя, що заснував себе і помер у витвореному ним коконі.

Я від людей ховуюсь неدارма –
Цікавість марна їх не знає краю:
Яким таємним полум'ям палаю –
Дізнатись кожен хоче крадькома...

Речами для народу в радянську епоху виступали

твори, не потрібні ані народів, ані авторам, котрі їх писали. Типовим представником цієї школи в українській радянській поезії був автор панегіриків «батьку всіх часів і народів», теоретик і практик по боротьбі з українським націоналізмом, заступник голови Ради Міністрів УРСР, поет-академік Микола Бажан, за фахом працівник торгівлі, людина загадкової етнічної приналежності. У збірці «Італійські зустрічі» (1961 р.) цей геніальний перекладач, вчений енциклопедичних знань, поет-реформатор, інтелігент і через не залежні від нього обставини – кремлівський трубадур з багаторічним стажем, розповідав українському народові байки про суцільні злидні італійців. Вірші збірки «На форумі Рима», «Сіциліана», «В Сардинії» та ін. захаращені бутафорією дорогих шестикратному кавалеру ордена Леніна лексем: «СРСР», «серп і молот», «комуніст» і т.д., і т.п.

У псевдоіталійському ерзаці придворного міфотворця «Сіциліана» є 76-рядкова «пісня» про «лязг мечів» і баладу італійського вуличного гітариста про Леніна. Бере великий сумнів, щоб виховані в релігійному дусі італійці через сорок років після його ганебної кончини прославляли варвара, котрий наказав пограбувати й поруйнувати церкви, винищив інтелігенцію, осиротив або виморив голодом мільйони дітей.

З неповторною лірикою повернувся б із творчого відрядження до Італії Михайло Каменюк. Не за горами той день, коли перед поетом батьківщина Петра-

рки розпахне золоту браму, і він в'їде до неї на білому коні, як міфічний Саркіс із фільму-казки Сергія Параджанова «Ашик Керіб». Поки що ж доводиться послуговуватися езопівською мовою.

Коли партія в 60-х оголосила гоніння на асоціативність у поезії, Роберт Третьяков, в цілому порядна людина, виконуючи соціальне замовлення часу, навіть вірша проти підтексту склав. Що знаменно: з підтекстом воював за допомогою...підтексту.

Каменюкова алегоричність не зводиться до ребусів чи космополітичного жонглювання метафорами. Як і в Петрарки, його параболічність має відправну точку в реальному світі. Каменюк не всмоктує образів із пальця, не вимучує — вони народжуються у нього спонтанно, на кінчику пера. В еротичній круговерті у Каменюка і в Петрарки — свої проблеми. У фольклорній стилізації «Десь у плавнях золота змія» Каменюк стоїть перед дилемою:

Я змію ту чарами візьму
за недовгий вік.

Чи ж докличусь дівчину мою
з-за далеких рік?

За 50-х рр. українські поети нагадували заготовлених вербового та смерекового гілля. Потім усі масово перекинулися на бурякову гичку. Коли шістдесятники потрапили під прес, у фарватері поетичної ріки з'явився косяк словоблудів, поетів-одноденків. Еквілібристика слугувала за форму громадянської мімікрії. Потрібно було мати неабияку силу волі,

щоб залишитися собою, не піддатися спокусі попливти за течією. У 7-му номері «Прапора» за 90-й рік видруковано класичний взірець профанації літератури, парадигму йонесківського роносоця:

Принцесо! Швидше роздягнися!

Принцесо! Швидше на матрац!

Ну, все в порядку — понеслися:

Ерзац, ерзац, ерзац.

Така, сказати б, активна життєва позиція...

Тепер познайомимося з лексичним багатством, яким ошасливорює неспокушеного читача герой матрацних ідеалів:

Я роздуваю червону соплю, —

Я закоханий, наче індик,

Я тебе кожен день по-новому люблю,

Як пацюк, як пантера, як бик.

Читачеві нав'язується антисвіт, в якому вершить бал розперезаний хам. Можна по-своєму зрозуміти літнього письменника, який остерігав від «модерних ігрищ «новаторів».

Ежен Йонеско, за його власним висловом, полюбляв «розмовляти з Богом понад людськими головами». Такими є Петрарка і Каменюк.

Продуцент пацючо-бичачої «любові» розмовляє із Сатаною. Світ його не почує і не відгукнеться. Подібне ми вже пережили...

Ні в Петрарки, ні в Каменюка ми не зустрінемо нігілістичних ескапад проти протилежної статі. У вірші «Кармалюкова любов» (зб. «Птах безо-

дні») Михайло Каменюк не копається в чужих просторах. Через легковажну поведінку героїні поет засуджує моральну деградацію суспільства, ламає голову, як розв'язати цю соціальну, а в контексті твору – і національну проблему. В ерзацотворця вершителем блюзнірства виступає перша особа однини. У «Кармалюковій любові» – чужоземний зайда, що з егоїстичною метою використовує пригнічений психологічний стан і беззахисність любимої засудженого «дисидента» доживтєвих часів:

Шляхтич грайливо розтібає паска:
«Мой крулеві краще прилягти...
яка була...у призвідця...любаска...
покажеш зараз...у перинах ти...»
В ясного пана вишукана польська,
дукатів жменя – за твої «труди».
Не раз ще зимний вітер із Тобольська
тобі безсоння намете сюди.

Вважатимемо, що коханих радянських дисидентів це не стосується...

Як естетичний маніфест, сприймається Каменюків вірш «Шансоньє». Бард у ньому – аналог шевченківському кобзареві Дармограю. Проте без дешевих ефектів паяца, розрахованих на малоросійський плебс. До вічної теми миття і «юрби» зверталися у світовій літературі Леся Українка і Байрон, Ольга Кобилянська і Віктор Гюго, Марія Конопницька і Михайло Коцюбинський. Не заборонено і сучасники. Найсильніше вражає у «Шансоньє» одино-

кість барда у світі матеріальних фетишів (знову петрарківська тема):

Що в пісні несуть вони, вуличні барди,
улюбленці площі? Що шанс їм дає?
Паризькі мансарди, паризькі мансарди,
признайте мене за свого шансоньє.

Древні римляни у Колізеї чекали кульмінації в поєдинку гладіаторів і аж тоді скандували – вбивати чи милувати. Нашій же публіці бракує терпцю. Не встигли з'явитися в «Південному Бузі» перші абзаци наших нотаток про поезію Михайла Каменюка, як почулися голоси:

– А ви знаєте, що він...
– Знаємо, що не тільки він, а й ви...
– ???

Поки триває ця німа пауза, торкнемося Фрідріха Ніцше: «Людство – це брудний потік, і потрібно бути морем, щоб пропустити його через себе й не забруднитися».

...1976 року двадцятиосьмирічний Михайло Каменюк здійснив подорож до Болгарії. У 70-х роках авторові цих рядків краєзнавець Стодольський у селі Соколівка на Крижопільщині показував унікальний експонат. Один з двох рушників, якими болгарські дівчата пов'язали 1878 року двох соколівських юнаків – учасників боїв на Шипці. Звичайно, Росія під час російсько-турецької війни переслідувала в Болгарії свої геополітичні цілі, однак відгомін визволь-

ної війни болгарів проти турецьких завойовників докотився аж до Поділля.

Не меншу історичну і мистецьку цінність, ніж згаданий рушник, являє собою піро-епічний (отут дійсно-таки з шекспірівськими інтонаціями!) твір Михайла Каменюка «Мис Каліакра». Із епіграфа: «...і щоб не служити напасникам у гаремі, зв'язалися красуні-полонянки (за легендою, їх було тридцять! – М.Х.) кісьми до купи і кинулися з височенної кручі гуртом у морську глибину. І почервоніли з тих пір берегові скелі мису...». Естетика ліричних інтонацій у цьому творі включає в себе суспільно-етичну характеристику героїв. Сучасні акценти органічно влітаються в історичну канву:

Мис Каліакра, тулюся щокою до скелі червоної.

Думаю: «Вічна умова: щоб вижить – в гарем...»

**Євнухи духу, не вам тут ширяти воронами –
ми тут їх слъози перлинами в гальці зберем.**

Гарем у катрені має алегоричний підтекст і асоціюється в читачевій свідомості з радянським режимом.

Петрарка – песиміст. 112-й сонет, на смерть Лаври; переклад Миколи Зерова:

Ніщо мого вже серця не торкне:

**Свій день і сонце втратило трудне,
І все для нього мороком укрите.**

На противагу Петрарці, Михайло Каменюк, навіть вдаючися у відчаї до чорного гумору, хоче, щоб його герой не збивався капітулювати:

**Вмерти – і співати із могили,
Як співає Настя Присяжнюк.**

Це з вірша «Вінниці» у зб. «Окільцьовані птахи».

Важко собі уявити, крізь які випробування пройшов Франческо Петрарка до офіційного визнання. Зокрема – як творець італійської літературної мови на народній основі. Навіть для О.Герцена він був «поет на вульгарном нареччї». Петрарка і Каменюк не зрадили рідне слово – код національної ідентичності. Аромат подільського мовлення в поезіях Михайла Каменюка реанімує в пам'яті читача переказ про євшан-зілля. За цим переказом, український юнак немовлям потрапив до кримських татарів у «ясир». Вирісши, він вважав себе за рідного ханового сина (варіант Каменюкового мамлюка) і індеферентно ставився до своєї справжньої батьківщини. Аж це йому дали понюхати рідного євшан-зілля – і все в його душі нараз перевернулося: юнака потягло у країну предків!

У березні 1991 року М.Каменюк відверто стає на про з осоружним режимом, що протягом сімдесяти років нівелював людські душі і нації:

**Від Ніцше до Кафки пробігти не зле
Умом, що не прагне окраси.
Держава помітить поета, але
Спочатку пошле в свинопаси.**

Так пише він у збірці «Окільцьовані птахи». Гіркі, як полин, психологічні інтонації! Та поет продовжує вірити в існування на планеті живої води. Поліфоні-

чний вірш «Визволення», за зб. «Чорнило для Геродота»:

Переправа – звична справа,
вибух хвилиною кида.
Змиє рану, що кривава,
рідна вінницька вода.

Рідна вода – солодша за чужий мед. Це аксіома. У пантеоні духовних категорій слов'ян воді належить пріоритет.

За незначним винятком, героїні Каменюкових творів – то немов Мадонни з подільської ікони: без кух-вайок і колгоспних буряків по кишнях, якими підхачувалася в Україні постсимоненківська поезія. Читач вбача у цьому естетичний Каменюків імператив.

Михайло Каменюк – романтик. Його романтика, романтика Миколи Трублаїні і Павла Кушніра – грані одного кристалу. Наймення йому – «вінницька школа». Устим Кармалюк – подільський повстанець. Його не сплутаєш ні з Робін Гудом, ні з Шамілем, ні з Бульбою-Боровцем. Кампанелла 27 років провів у в'язниці за утопію «Місто Сонця». За місце українського народу під сонцем по-різному загинули Микола Трублаїні і Павло Кушнір. Михайло Каменюк продовжив їхню хресну дорогу...

У делікатній, ми б сказали, не так рицарській, як лицарській, ще від «їхав козак за Дунай», темпераментній поезії Каменюка симпатії читача за-

воює її цнотлива шляхетність, притаманна тво-рам Франческо Петрарки, культ духовних цінностей. Відомий літературознавець Олександр Астаф'єв в статті «Пора духовної зрілості» («Літ. Україна» від 27.XII.1990 р.) веде мову про «культурологічність лірики Каменюка». Про питому вагу творів на культурологічну тему в поетичному доробкові Михайла Каменюка промовляють їхні назви: «Мистецтво», «Марііна пісня», «Пісняри», «Бандурист Перепелюк», «Писанка з Косова», «Розкопки» та ін. На терезах духу Лукашева або «пастуша», як відповів поет ректорові, сопілка важить більше, ніж тонна антрациту чи високоякісного бурякового жому.

У творі «Мій друг – актор» поет прагне пізнати таємницю життя як гри – одне з «проклятих питань», над яким у 70-х роках сушила голову зарубіжна мікросоціологія в особі Морено, Шибутані та інших вчених:

Він грав Ромео. Бачили б ту пару!
Зал плакав, він страждав і помирав.
А в вихідний цибулю ніс з базару,
Підлогу мив, в кімнатах прибирав.
Казав про сцену: «Місце диво-злетів,
Бува, орлами стануть горобці...»
Але мовчав, що снилася Джульєтта,
Коли дружина спала на руці.

Дуалістична позиція героя інспірується відсутністю статичних критеріїв, де є життя, а де – його імпровізація...

3а анотацією-ширмою, до збірки «Прямовисний вітер» «ввійшли вірші, в яких домінує тема хліборобської праці, сучасного села...». Таких віршів у збірці – як кіт наплакав. Редактор М. Суховецький прагнув на кисіль натягти шкіру. Проте поет не зацікавився на сільській проблематиці. У збірках «Дихання ріки» та «Прямовисний вітер» домінують урбаністичні мотиви, на читача дихає італійська тематика: експресивний вірш «Сватання Віргінієвої доньки», меланхолійна поезія «А почувся птахом у леті» тощо. Читач занурюється в сувору дійсність древнього Риму з колізіями соціально-психологічного трикутника: він-вона-батьки. Або: він-вона-буденщина. І в Римі, і в Вінниці трикутники ці однакові:

Була ж моя ти – завтрашня й минула,
і я казав: «На все тобі права...»
І ось те право – ти мене забула,
й про це шумлять весняні дерева.

Петрарка, 81-й сонет:

По-новому співати про Любов
Я прагну, щоб збудити співом тіло,
Щоб знов жадання запалахотіло,
Щоб ум студений запалився знов...

У розмові про третю Каменюкову збірку аспірант Інституту літератури М.Бондар говорить у газеті «Молодь України» від 06.УІІ.1972 р. про «строфіко-інтонаційне різноманіття книги». «У збірці можна знайти і небагатослівні сонетні медитації, і розку-

тість вільного та білого віршів, і тон оповідача, і відверту ліричну мелодійність»

Є у Каменюка традиційні чотирнадцятирядкові сонети. З двома катренами й двома терцетами. Як, скажімо, «Батьківський сонет» та «Десенка». Сонет «Моє кохання, шаленій в мені...» має наступну будову: 2 катрени і 2 прикінцеві дворядкові строфи...Зустрічаються вірші, в котрих сонетну форму автор піддав модернізації. Так, «Літинське каприччіо» складається з п'яти катренів і заключної семирядкової строфи, яка, по суті, є злиттям терцини й катрена...

Рельєфні прикмети міфотворчості несе в собі поезія Петрарки і Каменюка. У віршах про Лауру Петрарка то «конфліктує» з героїнею, то йде на примирення, а в похилому віці, щоб не вважали його за дивака, вибачається перед читачем за свою фантаσμαгорію. Каменюк-лірик також живе в ірреальному світі, бо в реальному житті не так усе ідеально і романтично, як у феєричних гротах його поетичної фантазії. І цю істину відкриває читачеві уже цитований нами авторів твір «Мій друг – актор».

З концепцією поезії як шаманства виступає вчений, відомий правозахисник епохи застою Леонід Плющ. Після численних протестів світової громадськості він був звільнений з-за ґрат і емігрував до Франції. «Шаман, – постулює Л.Плющ, – це людина, яка за допомогою тієї або тієї психотехніки вво-

дить себе в особливий, сноподібний психічний стан (транс, екстаз) для того, щоб спілкуватися з істотами (душами і духами) іншого, ненашого (не теперішнього або нетутешнього) світу. Мета цього спілкування – отримувати в інших світах якісь «цінності», які шаман приносить на землю й дарує людям (своїй родині, родові, народу, людству)». У свідомості середнього «розрадяненого» громадянина слово «шаман» ще й досі викликає асоціацію з сучасними «наперсниками». За Л.Плющем, «первісний шаман був відуном, жерцем, лікарем, бардом в одній особі... З розвитком суспільства синкретичний шаман розділювався на лікаря, віщуна-пророка, барда... Майже всі ознаки шаманського дійства та сюжету ми знаходимо в житті й творчості Шевченка, як у поезії, так і в прозі. Так, навіть російськомовна проза, яку Г.Гравович справедливо відносить до сфери творчості Шевченка – «реаліста», несе в собі великий заряд шаманного екстазу й базована на шаманних міфах». Шаманове заклинання, каже Л.Плющ, «виглядає як театр одного актора-режисера. Він же є одним із персонажів імпрізованої п'єси, яку сам і розігрує».

Поетичні монологи Петрарки до образів Лаури, Рієнці, Всевишнього – не що інше як різновид шаманних заклинань. Підспудно до шаманних заклинань вдається ліричний герой Михайла Каменюка, коли за допомогою метонімії апелює до «паризьких мансард» з проханням визнати його за їхнього шан-

соньє. Не менш красномовний приклад шаманних заклинань – поетова «Молитва рідному слову»:

Будь, моя душе, невмілою,
тихшою в кобзі струни,
але не будь онімлою –
Господи борони!

Звернення Петрарки до образу покійних діячів древнього Риму, а Каменюка – до полеглих козацьких полковників – то шаманне спілкування з потойбічним світом, викликання душ предків на пораду чи просто на моральну підтримку самою своєю присутністю. З цим феноменом зіткаємося в українських народних віруваннях. Та, зрештою, і християнська релігія безсмертя людської душі возвела в абсолюти. Кожний смертний, як два помножити на два, знає, що таке «дев'ятини» і «сороковини».

Ігор Мойсеїв допоможе нам прояснити зміст збірки Михайла Каменюка «Птах безодні. 100 поезій про кохання». Без зайвої допомоги в око впадає фалічний підтекст назви. Як кажуть: «видно птаха по польоту». Деяко прямолінійно, зате справедливо.

Після такої преамбули можна розгорнути й «Храм української культури» пана Мойсеїва. На 125 сторінці. Послугуючися поезіями Ліни Костенко, автор розкриває діалектику гори і низу і те, як ці величини заломлені у нашому національному фольклорі. Мойсеїв розмірковує: «Пам'ятаєте, Ван Гог «божевільний. Боже, я вільний!» у Ліни Костенко, котра в іншому місці прорекла культурологічну формулу:

«Глибина – вона що ж? Потойбічна сестра висоти». У піснях зустрічаємо семантизацію архітектурної зворотньої (поворотної) симетрії церкви і криниці (так би мовити, християнізованого верха і язичницького низу), а з дна криниці, як відомо, вдень видно зорі і т.д. – ці фольклорні полюси, переходи продовжує обігрувати і сучасна думка. Звісно, на межі, де постійно снував ритмічно-коливальний рух, особливо вгору-вниз (згадаймо космогонічну колядку, де пташата з верхівки явора буття опускалися вниз, до коренів, на дно моря, і діставали пісочок, аби зачати світ), на цій межі, у зоні зустрічі і синтезу протилежностей, зокрема, між чоловічим і жіночим началами, давно вже народилася «дитина» – людина з серцем та її серединний «білий світ» – хата, соціум». Перефразовуючи Івана Дзюбу, Михайло Каменюк постає перед читачем у «дивосвіті рідної хати». З вікнами у широкий світ. А не з амбразурами, які накидало зідеологізоване літературознавство.

Взагалі ж постать Михайла Каменюка, його поетика вельми динамічні, щоб їх можна було втиснути в прокрустове ложе якоїсь літературознавчої схеми. Та ми до цього, власне, й не прагнули. Діаметрально в іншій естетичній площині, аніж І.Глинський у своєму екзарсисі, потрачували поетичний розарій Каменюка А.Кацнельсон («Перша книжка...Яка вона?»). «Друг читача» 006.07.1972), І.Складаний («Медами днів наповнювати соти»). «По-

езія» – 1986. Вип.2), М.Холодний («Бо то не просто мова, звуки...» – Друг читача» – 16.01.1991; «Вінницька школа» – міф чи реальність?» – «Березіль» – 1994 – №7), «Українська літературна енциклопедія» (К. 1990.т.3) та ін. Скромно вважаємо, що розмова про «феномен Каменюка» в українському літературознавстві щойно започатковується.

Кажуть: «Скажи, хто твій друг, і я скажу, хто ти». 29-30 жовтня 1996 року, Київ, 2-й з'їзд письменників незалежної України. Михайла Каменюка бачимо у з'їздівських кулуарах у бурхливих творчих дебатах зі вченими світового масштабу Джорджем Грабовичем, Іваном Кошелівцем, чільною статтю нью-йоркської поетичної школи, творцем модерної прози та живопису – Еммою Андіївською, письменником-публіцистом зі Словаччини Іваном Яцканином, київським вченим-культурологом і діячем самвидаву 60-х років Ігорем Мойсеївим, львівським професором Тарасом Салигою, котрий одним з перших помітив на літературному небі зірку Каменюка...Поет ставить автографи на збірці «100 поезій про кохання» і дарує її Джорджу Грабовичу для Гарвардського університету та Іванові Кошелівцю для Українського Вільного Університету у Мюнхені – двох наукових Олімпів, від яких перехоплює дух! І не стежать за поетом шпики, як це було б у не такому далекому минулому. Не підкотить за першим перехрестям до бордюра чорна «Волга» і не скажуть кремезні дядьки у цивільному:

– Прайдьомте...

ківською аурою інтимна тематика («Дружині», «Обвід», «Алича», «Я – грішний», «Може, справді вона незаконна»), сміливе ламання версифікаційних канонів, вишуканий подільський лексико-інтонаційний інструментарій – усе це дозволяє резюмувати, що зоря Михайла Каменюка палає лише їй властивим, іманентним полум'ям. Силове поле його демонічної поезії (збірки «Спасівка», 1990; «Окільцьовані птахи», 1992; «Птах безодні. 100 поезій про кохання», 1993), з нашої точки зору, щораз активніше впливає на коливання українського поетичного маятника.

Перелічені реалії, хоч кожна з них має свої нюанси, ми б звели до спільного знаменника. Ім'я йому – е т и к е т. Інакше кажучи, подільська релігійність. Краса взаємин з людьми і Богом.

Подільський менталітет. Ця естетична домінанта активно реалізується в ліриці Каменюка і в поезиці Михайла Коцюбинського, який одним з перших прорубав вікно українському модернізму в Європу. В алгоритмі поведінки типового зденаціоналізованого мешканця Миколаєва, Криму, Донбасу, що від України відірвався, а до Росії не приріс, превалює відсутність такту і якесь патологічне неприйняття всього «западенського». У добу Франческо Петрарки італійські міста-комуни відгородилися одне від одного китайськими мурами, за методом «моя хата скраю». Венеція воювала з Генуєю за Азовське море.

1985-го, коли «керівна і спрямовуюча» стояла біля керма, побачила світ збірка Михайла Каменюка «Чо-

рило для Геродота», прямо-таки вороже зустрінуто консервативними силами в літературі. У розділі з одіозною, як декому вдалося, назвою «Паралельне небо» є ординарний, на перший погляд, вірш «Спалення ялинок». «Спалення ялинок» Каменюка і «Винесення політичних трупів» Василя Рубана та «Панове інваліди творчости» Володимира Цибулька у «Post-Поступі» – на такі паралелі напрошується сьогодні цей твір. А вчора? А вчора авторові боліла велика драма втраченого, а якщо дивитися правді у вічі, втраченого покоління шестидесятників. Та як би там не було, його ліричний герой вірить, що життя не зупиниться – такий діалектичний закон заперечення заперечення. Вірш закінчується на оптимістичній ноті:

**Сьогодні народиться щось неодмінно,
бо сміхом дівочим схвилювано ніч.**

Взагалі ми помітили, що поезію Петрарки і Каменюка слід «приймати» на одній хвилі зі світовою філософією. Є, наприклад, у давньокитайського філософа 6-5 ст. до н.е. Лао-дзи таке мотто: «Прославляти себе перемогою – означає радіти вбивству людей». У «Чорнилі для Геродота» (вірш «Переправа через Буг») нас епатує глибина аналогічної, хоч декому видається, кумедної думки:

**І товариша виносить
на руках боєць з імлі.
«Не вмирай, Василю, – просить, –
бачиш, ми перемогли!...»**

«Мікрокосмос світогляду індивідуальності формується в макрокосмосі світогляду нації», – зауважує Лариса Скорик в своєму дослідженні «Національний світогляд і специфіка українського барокко в архітектурі». Каменюка і Петрарку об'єднує християнсько-демократичний світогляд.

Немов сейсмограф, реагує тонка поетова душа на вселенські тривоги і в збірці з символічною назвою «Спасівка», висуваній на здобуття премії імені Павла Тичини, доречно нагадати, випускника Чернігівської духовної семінарії. У статті «Пора духовної зрілості» Олександр Астаф'єв відзначив у «Спасівці» «образне заломлення глибоко індивідуального крізь призму суспільних інтересів і уболювань».

... **Н**е випадково у довіднику 1996 р. «Письменники України» недораховуємося прізвища Ліни Костенко. Людині не захотілося скласти компанію тим, хто храм обернув на вертеп, звів літературу до профанації.

Цей довідник цінний ще й тим, що віддзеркалює тенденцію на зміну масок. Так, в автора збірника вірнопідданських статей «Життєва позиція» (К., 1981) Ковалю, кіровоградського педагога Клочека та подібної до них автури немов корова язиком злизала згадку про працю в застійні часи в партійних органах, що фігурувала в попередніх довідниках, тощо...

З'явився й новий вид замовчуваної творчості. У згаданому довіднику замовчано книги полтавчани-

на Володимира Канівця «Олександр Ульянов» (1961), «Ульянови» (1967). За останню річ авторові 1970 р. віддалили Шевченківську премію. Випарувалися з довідника гранд-шедеври інших номенклатурників. Канули в лету скороспечені ерзац-книжки про корчагінські вузькоколійки, інша маразматика «огончареної», як висловився на 2-му з'їзді СПУ Іван Кошелівець, літератури. Натомість у вчорашніх комсомольсько-партійних співців замаячили премії Винниченків, Шевченків, інших енків.

Довідуємося також, що Каменюк видав 5 книжок, а його ровесник Костецький – понад п'ятнадцять. Непогано жилося і окремим популяризаторам Стуса. Понастругували по 15 і більше збірок-одноденек. Одержали фешенебельні помешкання в столиці. А ми зчиняємо ївалт: «За комуністів не було умов для самореалізації». Були, ще й які! Тільки не для всіх. У роки полювання на відьм не могли зреалізувати творчих потенцій так, як того бажала б душа, Анатолій Луценко, Іван Дзюба, Володимир Дрозд, Дмитро Іванов, Валерій Ілля, Володимир Кудрявцев, Олександр Мусієнко, Павло Охріменко, Анатоль Перепадя, Тарас Петриненко, Степан Пушик, Петро Скунець, Лесь Танюк та багато інших. Незалежність відкрила перед ними зелену вулицю. Ожило літературне життя і в Вінниці.

Заслуженої популярності зажив створений при Вінницькій письменницькій організації літературно-мистецький клуб «Оберіг». Клуб провів цілий

ряд благодійних вечорів. Виручені кошти переказали на рахунок Фонду культури. Михайло Феодосійович – член його правління.

Обереги! Так у давнину біля обійсть наших пращурів на Поділлі називалися різьблені з дерева або виточені з каменю, як відомий «Збруцький ідол», бо-жества. Вони оберігали людські садиби від всілякого лиха.

Клуб активно пропагував серед населення книги сучасних українських письменників, твори авторів «вінницької школи». На жаль, економічні лещата до смерти затискують і ці маленькі клітинки відродження культури нації. В орієнтації на меценатів стільки ж шансів, як і в чеканні на манну небесну. Розраховувати на підтримку народу? Народ скуповує на базарах мішки з цукром, переганяє його на горілку, а потім специфічним голосом волає: «Нема за що жи-ти-и-и!».

Істинну Берегиню української духовності відшукав Михайло Каменюк 1983 року у західнонімецькому містечкові Гослар. Нею виявилася посівіла медсестра місцевої лікарні, українка за походженням фрау Зінаїда Дахле. «Побачили б ви, з якою любов'ю, з якою ніжністю збирає фрау Зіна свій домашній музей україністики!». Зустріч з цією благородною людиною підкаже поетові вірш «Домашні недільні читання Коцюбинського в західнонімецькому містечку Гослар», вперше опублікованому в подорожніх нотатках поета «Зустрічі в дорозі» в грудневому номері журналу «Ранок» за 1985 рік:

Бачу замшілий той домок
В Госларі древнім, як світ.
І Коцюбинського томик
Там на столі, як привіт.

Ви зауважили деталь: томик Коцюбинського на столі, а не півлітра?

Обереги викликають у нас асоціацію з кам'яним Сторожем при вході до Тухлі в повісті Івана Франка «Захар Беркут». Він оберігав тухольців від монголо-татарської експансії. Один вінницький «Оберіг» приніс більше користі, ніж десятки анемічних книг-теоретизувань старих літературних дідів на мовну тему. Від тих книг ні холодно, ні жарко. Бо їх ніхто не читає, і нікому вони не потрібні. Часи софістики відійшли в глибоке минуле.

Як член республіканського правління Українського фонду культури Михайло Каменюк був за гіда культурному діячеві з Німеччини Гансові Зівіку під час його творчого турне по Вінниччині. Ган Зівік фотографував для альбому «Європа на порозі третього тисячоліття» старовинні подільські церкви та природні заповідники. Його роботи експонуються в престижних залах Америки, Європи. Перед цим виставка робіт Ганса Зівіка була влаштована в редакції журналу «Огонек».

Коли до Вінниці приїздив професор із Канади, хороший Каменюків друг Яр Славутич, для працівників обласної молодіжної газети «Панорама» він провів прес-конференцію на тему «Освіта в Канаді»,

а в педінституті та в обласній науковій бібліотеці прочитав власну розвідку «Мазепа як поет». Заокеанський гість розповів про досягнення і проблеми освіти українських дітей в умовах діаспори. Головував на зустрічах і був їх організатором Каменюк. Приймала письменницька організація гостей із США, Австралії, інших країн. Вінниччина – то не лише «цукровий Донбас», а й самобутній духовний ареал.

Стосовно культової архітектури, бо це пов'язано не тільки з інтересами Ганса Зівіка, а й з вінницькою поетичною школою. В українському національному стилі, читай у подільському колориті, розписано в обласному центрі церкву на П'ятничанах. Відновлюється Браїлівський монастир, зв'язаний з іменем Чайковського. Проведено реставрацію давніх подільських орнаментів у Кукавській церкві. Ними, мешкаючи в Кукавці, милувався великий поклонник острова Капрі Михайло Коцюбинський. Ці орнаменти відкрив під пізнішими нашаруваннями етнограф Мефодій Рябий. Ім'я цього подвижника повертається із забуття...

... **Щ**е за Петрарчиного життя його батьківський будинок в Ареццо місцева влада показувала гостям як пам'ятник історії. 1350 року Флоренція запрошувала Петрарку на постійне місце мешкання, гарантувала катедру та повернення конфіскованого батькового майна. На переговори до поета посилали Боккаччо.

Ватикан реабілітував Данте Аліг'єрі.

Реабілітували й репресованого Каменюкового родича по дружининій лінії – діда Меркурія. Виплатили грошову компенсацію за конфісковане майно. Якраз вистачило на пачку цигарок: щоб затягтися і забути...

Ліна Костенко та Іван Дзюба відмовилися від пропонуваної їм президентської стипендії.

Коли доходить до того «замість слави щоб на руки золоті надіть кайдани», ліричний герой програмного Каменюкового твору «Шансон'є» відповідає чорним гумором:

Державі мій голос спинить не під силу,

Ну що мені грошей якихось полон?

Співаючи, зійду, мабуть, і в могилу:

«Посуньтєся трохи, маєстро Війон...»

Шкода, не дожив І.Глинський до дня написання цього вірша. Він би звинуватив автора у «цвинтарній поезії».

Деякі ...склавши два-три пересічні віршики, понаписували заяви на прийом до Спілки письменників. Спілка уявляється їм своєрідним будинком інвалідів, а квиток СПУ – хлібною карткою. Навпаки, щоб не померти голодною смертю, товариш Яра Славутича по таборах Ді-Пі Микола Студецький продає у Вінниці квартиру і з дружиною, теж поетесою, подався до Ірпінського будинку для престарілих. І все-таки сподіватимемося, що у вічному герці Добра зі Злом переможе Добро, і з polegшення на душі ми услід на поетом зможемо сказати:

І вмирають з криком сови,
Чорні сови тимчасові.

Михайло Каменюк – лауреат літературної премії імені Михайла Коцюбинського, премії імені Андрія Малишка та Миколи Трублаїні. Лауреат журналістської премії клубу «Золоте перо». Поет-педагог. Попри висування в народні депутати України, він ніколи не збирався міняти літературу на політику. Радіє, що, немов тополиний гай, росте у Вінниці молода літературна генерація.

Настав час очищення храму від торгівців. Згадаймо крик душі Коцюбинського в «Інтермеццо»: «Мене втомили люди. Мені докучило бути заїздом, де вічно товчуться оті створіння, кричать, метушаться і сміять. Повідчиняти вікна! Провітрити оселю! Викинути разом із сміттям і тих, що сміять». Це майже як у футуристичному маніфесті Маринетті. Відбійними молотками, націленими в стару будівлю, завібрували Каменюкові листи:

«12 січня 1989 р.

Із Вінниці

Здрастуй, Миколо!

Який уже день вірші твої, надіслані мені, гуляють по Вінниці, як махновські вітри!...».

Михайло Каменюк давно мізкував: як визволити літературу з-під партійного диктату? 15.09.88 р., в інтерв'ю «Комсомольському племені» він виклав концепцію децентралізації літератури. Поет апелював до мінського прецеденту – молодіжного творчого

об'єднання «Тутейшие» («Тутешні») на кшталт «Молодої Бельгії», «Молодої Німеччини», «Молодої Польщі», врешті «Молодої Музи» – поч. XX ст. На «тутейших» відразу ж білоруські ретрогради начепили ярлик націоналістів. Подібно московському «Апрелю», «тутейшие» виступили з програмою, яка заперечує правомірність монопольного вирішення Мінською Спілкою письменників долі сучасної білоруської літератури.

...Під моїм пером народжується вірш

Каменюк

Скільки раз шукали після бою

В нас чужі осколки у боку!

Та не скам'яніли ми з тобою,

Кам'яну долаючи ріку.

Клали нам гірчичники до тіла,

І спілці вели до окупіста.

РАПТОМ КАМЕНЮКА ПОЛЕТІЛА

У ВІКНО СТАРОГО СТАЛІНІСТА.

Ми не гімнотворці зі столиці,

Гімни не висмоктували з пучки.

Нетелі, прогризши годівниці,

Обліпили Спілку, мов липучки.

Ми їм – не компанія, прости мене.

Не залізьмо дідькові в борги,

Бо зустрінуть хлопці нас Устимові

Й запитають, як ішли торги?

На Великдень їхатиму полем я –

Чи ж твою світлицю обмину?

Ти в мені, Михайле, вічне полум'я

Воскресив із краплі бурштину.

Пісня наша мучилась рабою,
 Кидали в нас дьоготь на віку.
 Та не скам'яніли ми з тобою.
 Кам'яну долаючи ріку.
 Ідучи на дно, старі флотилії
 Били нам у серце, як в мішень.
 Прапор наш на кам'яній Бастилії
 Ми іще піднімемо, Мішель!

Євангельська мудрість гласить: «Камінь, який відкинули будівничі, стане наріжним» (Матв., 21:42). На зміну «короткому курсу» української літератури придуть підручники, хрестоматії та антології, складені новим, незаангажованим поколінням. Вчитель Семиполківської середньої школи, що на Київщині, Володимир Москвич перший в Україні включив до програми твори М. Каменюка, В. Осадчого, М. Холодного. Прагнути порятувати морально застарілі твори їх так званим «новим прочитанням» — це копіювати «бабу...», що жила в темній хаті і силкувалася внести в неї світло, ловлячи сонячне проміння решетом» (І. Франко. Із секретів поетичної творчості. — К., 1969. — с. 171). Спілка письменників України — своєрідний космодром, з якого у поетичний космос стартують нові й нові кораблі. На орбіту планети Венера виведено наш міжнародний спарений екіпаж. Ім'я йому — Каменюк і Петрарка. Петрарка і Каменюк. Приймаймо його позивні!

Вінниця-Остер
 травень 1996 — квітень 1997 рр.

Член Президії Товариства «Вінничани у Києві»,
 Голова наглядової ради ВАТ «Мостобуд» Володимир
 Продивус — спонсор кількох книг Михайла Каменюка,
 серед яких — «2000».

Відомий політик і державний діяч Петро Порошенко,
 за чия підтримкою вийшла книга вибраної пірики
 М. Каменюка «Місячна ніч в Григорівці» (1998 р.)

На знімках: фрагмент з вистави за поетичною драмою М. Каменюка та І. Кокуци «Софія Потоцька» на сцені Київського Національного театру імені Івана Франка в постановці театру «Візаві» (гол. режисер Євген Морозов) в 2005 році; автори прем'єри вийшли на поклін до публіки

Післямова до книги М.Холодного «Каменюк і Петрарка. Долі «внутрішньої еміграції»

Автор досліджує тексти двох поетів Середземноморського басейну – Франческо Петрарки та Михайла Каменюка – крізь призму їх «взаємопритягань» і «взаємовідштовхувань».

Вводиться в науковий обіг поняття «Вінницька поетична школа» як художньо-стилістичний феномен на межі XX-XXI сторіч. На думку автора, ВПШ інтегрувала через подільський менталітет духовні архетипи Трипільської культури, епіцентром якої було середнє Подністрів'я.

На літературній мапі України детермінуються нові імена з європейською естетичною орієнтацією, маловідомі постаті «внутрішньої еміграції».

Історія українського письменства 1960-90-х рр. реконструюється як складова частина загальноєвропейського культурного процесу та українсько-італійських зв'язків зокрема. В контексті теми висвітлюються історико-культурологічні концепції відомої романістки, члена Італійської асоціації українознавців Оксани Пахльовської та ін.

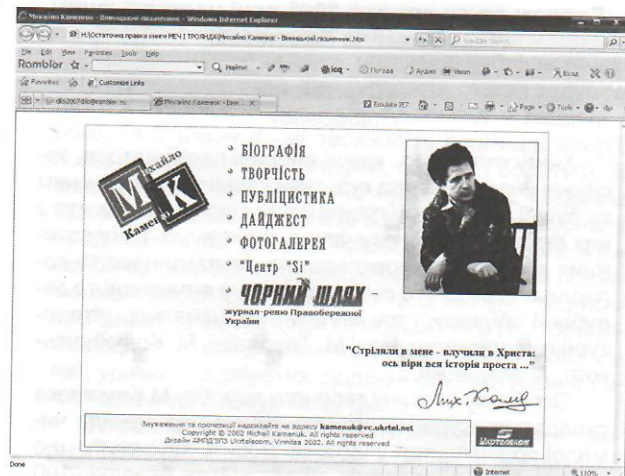
Для методологічних засад використані теоретичні положення Олександра Білецького про європейську «прописку» української літератури. При проникненні у творчу лабораторію Петрарки і Каменюка застосовуються семасіологічні принципи останніх праць Г. Грабовича, І. Мойсеїва, Л. Плюща.

Автор доводить наукову та історичну неспроможність опусу Ульянова-Леніна 1905 р. «Партійна організація і партійна література» – інструменту придушення творчих свобод у колишньому СРСР та країнах з марксистською ідеологією, ламає стереотипи радянської літературознавчої школи про «класове призначення» мистецтва.

Простежується генетичний зв'язок поезії Михайла Каменюка з естетичною платформою «Молодої музи», фольклорною символікою.

Не в усьому з автором можна погодитися. Але книга його цікава, емоційна, я сказав би, науково смілива, і нікого не залишить байдужим.

Леонід Вишеславський

На знімку: Так виглядає персональна сторінка сайту М. Каменюка в Інтернеті з його інтернет-журналом «Чорний шлях».

Готуються до друку в 2008 році наступні книги
Михайла Каменюка:

«Стрітення»
(вибране)

Книгу складають кращі вибрані поезії автора, заслуженого працівника культури України, написані ним за більш як 40-річну літературну діяльність. Багато з них стали піснями, звучали в спектаклях та престижних концертах, перекладались мовами народів колишнього СРСР та світу, входили у вітчизняні та зарубіжні збірники і альманахи, відзначались літературними преміями імені М. Трублаїні, М. Коцюбинського, А. Малишка.

Особливу частину творчого доробку М.Каменюка складає пристрасна інтимна лірика, що зажила чималою популярністю у читачів. Досить зауважити, що одна з його попередніх збірок «Птах безодні. 100 поезій про кохання» розійшлась накладом 50 000 примірників.

Творчість М. Каменюка вивчають у школах, її досліджують студенти-філологи.

Видання сувенірне, воно ілюстроване кращими вінницькими художниками книжкової графіки та фотомайстрами і розраховане на широке коло читачів.

«Візьми моє серце – дай мені своє»

Це багатоілюстроване художньо-публіцистичне, культурологічне есе, книга-сповідь, яка за задумом автора створює образ його сучасника – людини з покоління зламу II і III тисячоліть новітньої історії, показує її прагнення, роздуми, пошуки і боротьбу. В книзі широко представлена публіцистика Михайла Каменюка, зараз - власного кореспондента журналу «Україна», який успішно працює в українській журналістиці близько 40 років, за що відзначений премією імені Костянтина Гришина та орденом Української Православної Церкви Преподобного Нестора Літописця, а також використовуються окремі його поезії, уривки з особистих щоденників, листування, цікаві краєзнавчі документи, фото.

Улюблений жанр публіциста М.Каменюка – «журналістське розслідування» - складає основу цієї книги, яка цікава і своїм краєзнавчим характером, оскільки має десятки історичних подільських адрес.

Видання розраховане на широке коло читачів, може використовуватися в освітніх програмах.

Замовляти згадані книги можна за такою
адресою: 21050 Вінниця, Соборна, 72, к. 312,
редакція журналу «Вінницький край»
або ж електронною поштою: kamenuk@i.ua

ЗМІСТ

Розділ 1. Друга роль 3

«Пережити ще й цю операцію...»	5
«Чужий я між вас, як пришелець з Китаю...»	6
Друга роль	7
Прообрази	8
Зала чекання	9
Волоські горіхи	11
Містерія на крові	13
Експерсія до музею	15
Моє, вінницьке	16
Вінниця минулосторічна. Вулиця Чехова	17
Щодо намірів	20
Результат останнього соціологічного опитування	21
Ми	22
«Героїв наче й не було...»	23
Миколі Холодному	24
«Україна – що це і де воно?...»	26
Останній аргумент	27
«Живемо ми – курям на сміх!...»	28
В Шевченків день	29
До журналістської Музи	30
Теорія вірша	31
«...Вогонь буває юний і старий...»	32
Співаючі в терні	33
Якось із Донцовим у Парижі	35
«Бігборди створено...»	36
«Я так люблю ці дні...»	37
«Може, коли і буде...»	38

«Я в житті наробив...»	39
Про наших собак	42
«Люди прикидаються...»	44
Меч і троянда	45
«Ходімо в небеса...»	46
Мікроінфаркт	47
Есенін. За мить до самогубства	48
«...Птах вищий за людину, бо вона...»	49
Шпали (маленька поема настрою)	50
«Що б мені не казали...»	53
«Де ви, де ви, літа мої зелені...»	54
«Де тайники далеких лісосмуг...»	55
«День сьогодні – уперта мураха...»	56
«І в цьому світі тишина буває...»	57
Споглядання Рубенса	58
«Я сьогодні неначе із золота вилитий...»	59
Скрізь і завжди	60
Мета	61
Дружині ще раз	62
«Нас вінчало, а що нас вінчало?...»	63
Пейзаж. Івча	64
Просто хутір	65
Літо-літепло	66

Розділ 2. Альтернативне думання 67

Мальви цвітуть у Києві	69
Ірпінські електрички	70
«Вже кінчилась зима...»	71
Провінціал у столиці	72
Казка про Івасика-Телесика	73
«Коли людина самотня...»	74

Лікарня у вихідні	75
Концерт в Палаці культури «Україна»	76
«Літа – напружені соколи...»	77
«Вона бентежна, ніжно-білосніжна...»	78
Волейбол на пляжі	79
«Кораблі на рейді...»	80
Осінь-2004	81
«Думав: іще встигаю...»	82
«О, Ваша фальшивосте!..»	83
Рішенець	84
Спіраль	85
В день мого народження	86
Альтернативне думання. (Цикл)	87
Дикий виноград	90
Березень. Акварель	91
Заслужений відпочинок	92
«...А вранці»	93
Раптом – мрія	94
Нудистський пляж	95
«Мушля морська...»	96
Біля вогню	97
Анархічне	98
Лубок	99
Версаль і Купальська ніч (цикл)	100

Розділ 3. Танцівниця і поет 109

Ескіз життя	111
«Я – буря твоя і грім...»	112
«Це не вранішня кава...»	113
«Хай занесе мене снігом...»	114

«Ти вибрала мільйонера...»	115
Випадок	116
«Розкричалася в серці весна...»	117
Лузанівка	118
Вигнання Адама з раю	119
Пісня пісень	120
Алькаїда	121
«Іди...»	122
Двоє	124
Звичайна історія	125
«Люблю печаль осінніх вечорів...»	126
Любов Бальзака	127
«Не згорблюся. Не здамся.	
Не схилюсь...»	128
«Не прогортай мене, як сніг...»	129
Розвідка боєм	130
Стікс	131
«Пройдуть твої свята...»	132
«Настане день...»	133
Новела	134
Місячний сон	135
Танцівниця і Поет (драматична синтез- новела)	136

Микола Холодний. Мішель. (замість післямови) 149

Спалах скіфської зорі	151
У гарячих обіймах «Марфути»	167
Автограф для Джорджа Грабовича	206

Літературно-художнє видання

КАМЕНЮК Михайло Феодосійович

МЕЧ І ТРОЯНДА

Поезії

Збережено особливості мовного стилю та орфографії автора

Редактор: Р.В.Главацька

Літературний редактор: М.Ф.Каменюк

Комп'ютерна верстка: І.П.Горбачук

Коректор: М.Ф.Каменюк

Дизайн: І.П.Горбачук

Здано до складання 01.02.2008 р.

Підписано до друку 14.05.2008 р.

Формат 60х84/32. Папір офсетний.

Гарнітура Arial CYR. Друк офсетний.

Умовн. друк. арк. 7,44

Замовлення № 161

ФОП Данилюк В.Г.

Свідоцтво про реєстрацію суб'єкта
видавничої справи ДК № 2487 від 12.05.2006 р.

м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 92

тел.: (0432) 43-51-39, 57-65-44

E-mail: dilo2007dilo@rambler.ru

dilo@ukrpost.ua